© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 96 (2456)
5 снежня 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

СЁННЯ — ДЗЕНЬ САВЕЦКАЙ КАНСТЫТУЦЫІ

КНІГУ ПІШУЦЬ ВЕТЭРАНЫ

«Нашы думкі аб Леніне, партыі, славе народнай» — так называецца кніга, якую пішуць да 100-годдзя з дня нараджэння правадыра вядомыя людзі Баранавіцкага раёна.

У сваіх успамінах яны раскажуць аб незабыўных сустрэчах з Ільічом, аб тых радасных зменах, што адбыліся ў гарадах і сёлах нашай рэспублікі за гады Савецкай улады, пра тое, як ажыццяўляюцца бессмяротныя ленінскія запаветы.

Свае ўспаміны для будучай кнігі ўжо напісалі ўдзельнікі барацьбы за ўладу Саветаў у Беларусі Фёдар Майсюк, Даніла Козляк, Іван Шэйн, Аляксандр Карповіч, Іван Румянцаў і іншыя ветэраны.

НАРОДНЫЯ ТЭАТРЫ — СЛАЎНАМУ ЮБІЛЕЮ

Да знамянальнай даты — 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна самадзейныя народныя тэатры рэспублікі рыхтуюць новыя пастаноўкі.

Брэсцкі народны тэатр зараз працуе над спектаклем па п'есе Г. Мдзівані «Твой дзядзька Міша». Гэты твор расказвае аб чэкісце, які прысвяціў сваё жыццё абароне заваёў Кастрычніка, Савецкай улады ад ворага.

Рэпертуар Целяханскага народнага тэатра папоўніўся двума новымі спектаклямі—«Год 1917» П. Васілеўскага і «Выбух» М. Гарулёва і М. Алтухова. А цяпер самадзейныя артысты развучваюць бессмяротную камедыю Янкі Купалы «Паўлінка». У юбілейных планах гэтага калектыву п'есы І. Козела «Папараць-кветка» і «На хвалях Серабранкі».

Новыя спектаклі рыхтуюць да знамянальнага юбілею шэсць народных тэатраў Гомельшчыны. Аматары сцэны горада Жлобіна працуюць над п'есай Б. Лаўранёва «Разлом». У студзені гледачы змогуць убачыць гэты спектакль.

Пастаноўкай гераічнай драмы К. Губарэвіча «Брэсцкая крэпасць» заняты самадзейныя артысты Рэчыцкага народнага тэатра, якому нядаўна споўнілася дзесяць гадоў.

Да памятнай ленінскай даты абновяць свае рэпертуары народныя тэатры Магілёўшчыны, Віцебшчыны, Гродзеншчыны.

РАБОТЫ ЗАВОДСКАГА МАСТАКА

Пад'язджаючы да рабочага пасёлка Касцюкоўка, што недалёка ад Гомеля, на адным з вытворчых карпусоў шклозавода можна ўбачыць вялізны мазаічны партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна. Ён зроблены па эскізах заводскага мастака М. Камоўскага з каляровай пліткі, вытворчасць якой асвоена на прадпрыемстве.

У адным з цэхаў сцены ўпрыгожваюць мазаічныя пано «Зіма» і «Лебядзінае возера». У другім—вабіць вока рабочых вялікае тэматычнае пано «Дарогамі працоўнай і баявой славы», таксама работы заводскага мастака. Яго творы, прысвечаныя Ільічу, можна ўбачыць у Доме культуры, у цэхавых чырвоных кутках.

Па эскізе М Камоўскага на тэрыторыі прадпрыемства ўстаноўлены помнік шклозаводцам, якія загінулі ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Яго ж помнік савецкім воінам узвышаецца і на ўскраіне шашы Гомель—Доўск.

ГОЛАС БЕЛАРУСКІХ АБАРОНЦАЎ МІРУ

Учора ў Мінску адбылося пашыранае пасяджэнне Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру ў сувязі з заявай камуністычных партый і ўрадаў братніх сацыялістычных краін аб становішчы на Блізкім Усходзе.

Пасяджэнне адкрыў уступным словам старшыня камітэта, член Сусветнага савета міру Іван Мележ. Ад імя пісьменнікаў і ўсёй інтэлігенцыі Беларусі ён рэзка асудзіў і закляйміў ганьбай дзеянні ізраільскіх агрэсараў супраць свабодалюбівых арабскіх народаў.

На пасяджэнні выступілі: ад імя вучоных — акадэмік Акадэміі навук БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, член прэзідыума Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру М. Яругін, ад рабочых — член прэзідыума Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру, Герой Сацыялістычнай Працы Д. Булахаў, ад работнікаў мастацтваў — член камітэта абароны міру — народная артыстка СССР А. Клімава, а таксама член камісіі садзеяння фонду міру, галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» Л. Прокша.

На трыбуне пісьменнік Янка Брыль. Ён зачытвае рэзалюцыю, у якой асуджаюцца агрэсіўныя дзеянні ізраільскіх экстрэмістаў супраць арабскіх краін і патрабуецца неадкладнае выкананне ўрадам Ізраіля рэзалюцыі Савета Бяспекі ад 23 лістапада 1967 года аб вывадзе войск з акупіраванай тэрыторыі. Рэзалюцыя была прынята аднадушна ўсімі ўдзельнікамі пасяджэння.

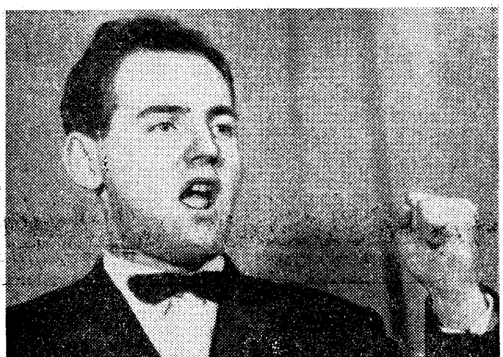
ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці беларускага савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння народны артыст БССР, артыст Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра Бульчык Сяргей Сцяпанавіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ПРАВА НА ПРАЦУ, ПРАВА НА АДУКАЦЫЮ, ПРАВА НА АДПАЧЫНАК... ГЭТА НОРМА НАШАГА ЖЫЦЦЯ, НОРМА, ЗАБЯСПЕЧАНАЯ САМАЙ ДЭМАКРАТЫЧНАЙ У СВЕЦЕ КАНСТЫТУЦЫЯЙ.

На нашых здымках — Анатоль Юшын — адзін са шматмільённага атрада савецкай моладзі. Ён слесар Мінскага аўтазавода. У наступным годзе заканчвае гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна. Ведаюць Анатоля на заводзе як добрага спевака і чытальніка.

Фота Ул. КРУКА.

УСЕСАЮЗНЫ ПЕРАПІС-70

У ЯКІ Б далёкі куток вы сёння ні заехалі, вас абавязкова сустрэнуць маляўнічыя плакаты: «Усесаюзны перапіс насельніцтва, 1970 год».

Перапіс насельніцтва... Звычайныя, як быццам, словы, звычайнае, далёкае ад рамантыкі паняцце. Але які вялікі і глыбокі змест!..

Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» звярнуўся да намесніка начальніка Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў БССР А. Чарнышова з просьбай расказаць пра маючы адбыцца Усесаюзны перапіс насельніцтва.

— Цяжка пераацаніць палітычнае і народна-гаспадарчае значэнне перапісу, — гаворыць Анатоль Львовіч. — У яго матэрыялах знойдуць шырокае адлюстраванне тыя карэнныя змены, што адбыліся ў жыцці савецкага народа, у эканоміцы і культуры нашай Радзімы за гады Савецкай улады.

Ва ўмовах сацыялістычнага грамадства поўныя і дакладныя звесткі аб насельніцтве неабходны для планавання эканамічнага, сацыяльнага і культурнага развіцця грамадства, бо пры складанні планаў у любой галіне зыходзяць перш за ўсё са спажывання, з наяўных і будучых працоўных рэсурсаў.

Я напомню, што першы савецкі перапіс насельніцтва быў праведзены па ініцыятыве У. І. Леніна ў 1920 годзе. Адначасова з дэмаграфічным праводзіўся і сельскагаспадарчы перапіс з кароткім улікам прамысловых прадпрыемстваў. Уладзімір Ільіч надаваў гэтаму вялікае значэнне. Ён пісаў: «Дадзеныя перапісу будуць пакладзены ў аснову савецкага будаўніцтва» і будуць мець для яго «першаступеннае і кіруючае значэнне».

Наступныя Усесаюзныя перапісы насельніцтва праводзіліся ў 1926, 1939 і 1959 гадах.

За гады, якія папярэднічалі гэтаму перапісу, мы здорава выраслі. Вы паглядзіце, колькі ў нас новых гарадоў і вёсак, новых заводаў і электрастанцый, інстытутаў, тэатраў і бібліятэк. Нашы касмічныя караблі штурмуюць космас.

Болей стала насельніцтва, ды і сацыяльна-эканамічны склад яго не той, што быў некалькі гадоў назад.

Усе гэтыя змены і зафіксуе новы перапіс.

— Якая яго праграма?

— У многім яна адрозніваецца ад ранейшых. Скажам, на асноўныя пытанні праграмы будуць атрыманы адказы ад усяго насельніцтва, а на пытанні выбарнага перапісу — жыхароў кожнай чацвёртай кватэры або аднакватэрнага дома, пакоя інтэрната і г. д.

Зменена рэдакцыя многіх пытанняў. Напрыклад, пра ўзрост. Раней гэтае пытанне фармуліравалася так — колькі споўнілася гадоў? Чалавек, якому пайшоў пяцідзесяты, ці пяцьдзесят першы, як правіла, акругляў — пяцьдзесят. Вось і атрымлівалася, што ў краіне пяцідзесяцігадовых намнога больш, чым саракадзевяцігадовых, ці тых, каму пяцьдзесят адзін год.

Цяпер пытанне запісана так — колькі гадоў і месяцаў і калі нарадзіўся.

А вось зусім новае пытанне аб пасадзе і мінулым асноўным занятку пенсіянераў. Яно для таго, каб высветліць, як уплываюць тыя, ці іншыя прафесіі на працягласць жыцця.

У новай праграме перапісу надаецца выключная ўвага вывучэнню міграцыі насельніцтва. Вынікі перапісу дазволяць устанавіць патокі, аб'ём і прычыны міграцыі паміж рэспублікамі, абласцямі, эканамічнымі раёнамі, горадам і вёскай.

Ведаць пра гэта вельмі важна, бо няспыннае пашырэнне грамадскай вытворчасці патрабуе прыцягнення ўсё новай і новай рабочай сілы.

Шэраг пытанняў выявіць колькасць мабільных працоўных рэсурсаў, якія па нейкіх прычынах не выкарыстоўваюцца — заняты ў дамашняй або падсобнай сельскай гаспадарцы і г. д. Будзе ўлічаны ўзровень адукацыі, прафесія, ўмовы, пры якіх пэўны чалавек мог бы ўдзельнічаць у грамадскай вытворчасці.

Адна з форм праграмы ўлічыць памеры і паток так званай «маятнікавай міграцыі» — штодзённага руху рабочых, служачых, студэнтаў і навучэнцаў ад месца жыхарства да работы, вучобы. Гэтая форма будзе запаўняцца ў нашай рэспубліцы ў дзевяці гарадах і іх прыгарадах, дзе «маятнікавая міграцыя» даволі значная.

Для чаго гэта робіцца? Каб скласці баланс працоўных рэсурсаў па гэтых гарадах, што ў сваю чаргу дазволіць палепшыць абслугоўванне насельніцтва гарадскім і прыгарадным транспартам.

У праграму (таксама ўпершыню) уключана пытанне аб працягласці работы асоб, занятых у 1969 годзе няпоўны год, што дасць магчымасць вывучыць, як выкарыстоўваецца рабочая сіла ў асобных галінах гаспадаркі.

Трохі не так, як раней, сфармуліравана пытанне аб валоданні мовамі. У ім акрамя запісу роднай мовы, указваецца таксама іншая мова народаў СССР, якой свабодна валодае чалавек. Гэта зроблена, каб вывучыць, як распаўсюджана ў краіне тая ці іншая мова.

Вось коратка аб асаблівасцях праграмы новага перапісу.

Хачу адзначыць, што дадзеныя, атрыманыя ў час перапісу будуць выкарыстаны выключна для распрацоўкі абязлічаных сумарных паказчыкаў, якія характарызуюць склад насельніцтва. Работнікам, якія будуць праводзіць перапіс, катэгарычна забаронена паведамляць каму б ні было змест запісаных імі адказаў. Матэрыялы перапісу будуць выкарыстаны дзяржаўнымі, гаспадарчымі, планавымі органамі і навуковымі ўстановамі для распрацоўкі мерапрыемстваў па далейшым развіцці народнай гаспадаркі, культуры і навукі і павышэнні народнага дабрабыту. Таму насельніцтва само павінна быць зацікаўлена ў тым, каб усе дадзеныя перапісу былі правільныя.

І яшчэ. У перапісныя лісты заносяцца асобы незалежна ад таго, прапісаны яны ці не ў дадзенай мясцовасці.

— Які парадак правядзення перапісу?

— Ён пачнецца ў 8 гадзін раніцы 15-га студзеня 1970 года і закончыцца праз 8 дзён — 22 студзеня. Улік насельніцтва будзе праводзіцца па становішчы на 12 гадзін ночы з 14 на 15 студзеня.

Вас можа зацікавіць, чаму перапіс прызначаны менавіта на студзень. У студзені — адным з зімовых месяцаў — людзі, як правіла, мала раз'язджаюць, што датычыцца даты — 15-га, дык гэта чацвер — сярэдзіна тыдня, калі прыгарадныя цягнікі ідуць паўпустыя, не тое, што ў пятніцу, суботу і нядзелю.

Перапіс насельніцтва праводзіцца па месцы жыхарства, а не работы. Усе грамадзяне, якія ў ноч з 14 на 15 студзеня будуць на рабоце, ці ў іншых месцах, дзе яны не могуць быць перапісаны, перапісваюцца па месцы жыхарства, як наяўнае насельніцтва.

Акрамя таго, перапіс будзе праводзіцца ў бальніцах, санаторыях, дзіцячых дамах, дамах інвалідаў, на вакзалах, станцыях, аэрапартах, дальніх цягніках. У цягніках перапіс праводзіцца толькі з 23 гадзін 14 студзеня да 1 гадзіны ночы 15 студзеня. Пасажыры, што сабраліся ў дальнюю дарогу і чакаюць поезд, самалёт ці аўтобус, перапісваюцца на вакзалах, аэрапартах, аўтамабільных станцыях ад 0 да 3 гадзін ночы 15 студзеня.

Перапіс будзе праводзіцца так, каб ніводны чалавек не быў прапушчаны або запісаны двойчы. Каб пазбегнуць гэтага, будуць праводзіцца кантрольныя абходы, выдавацца даведкі аб праходжанні перапісу.

— Усё гэта патрабуе вельмі дакладнай арганізацыі...

— Перапісу папярэднічала вялізная падрыхтоўчая работа. Былі ўдакладнены граніцы гарадоў, нумарацыя кварталаў і дамоў, назвы вуліц гарадоў і рабочых пасёлкаў. На аснове карт, планаў і спіскаў у раёнах і гарадах праведзена перапіснае раяніраванне, г. зн. разбіўка тэрыторыі кожнага раёна і горада на перапісныя ўчасткі— перапісныя аддзелы, інструктарскія і лічыльныя ўчасткі. У рэспубліцы створана 533 перапісных аддзелы, 3,5 тысячы інструктарскіх і больш 15 тысяч асноўных лічыльных участкаў.

— Хто будзе праводзіць перапіс?..

— Перад тым, як канкрэтна адказаць на гэтае пытанне, я заўважу, што ва ўсе часы перапісы насельніцтва прыцягвалі да сябе пільную ўвагу самых выдатных людзей. У першым усеагульным перапісе насельніцтва царскай Расіі, які праводзіўся ў 1897 годзе, прымаў самы актыўны ўдзел А. П. Чэхаў, вядомы рускі вучоны П. П. Сямёнаў-Цянь-Шанскі і іншыя перадавыя людзі Расіі.

Што і казаць, не кожнаму даручыш такую складаную работу, як перапіс. Варта кожнаму лічыльніку — іх па краіне будзе прыкладна 550 тысяч — прапусціць хаця б аднаго чалавека, як у цэлым па Саюзе будзе недаулічана 550 тысяч чалавек.

У нашай рэспубліцы да правядзення перапісу прыцягнута звыш 30 тысяч чалавек. Гэта самыя кваліфікаваныя работнікі ўстаноў, прадпрыемстваў, вышэйшых навучальных устаноў, школ, калгасаў, саўгасаў і г. д.

— І апошняе пытанне, Анатоль Львовіч. Як будуць падсумоўвацца вынікі перапісу?

— Цяжка ўявіць, як гэта рабілася раней, калі не было вылічальных машын. Мабыць, уручную, на лічыльніках. Гэта ж колькі людзей занята было! Ну, а зараз, вядома, усё — машынамі. Заўважу, што вылічальная тэхніка ўдасканальваецца з кожным годам. Помню вынікі мінулага перапісу апрацоўваліся на вылічальна-перфарацыйных машынах. Тады гэта здавалася цудам тэхнікі. А сёння гэты «цуд» ужо не задавальняе.

Для падсумоўвання вынікаў новага перапісу ў Маскве ствараецца спецыяльны вылічальны цэнтр, які абсталёўваецца новымі электронна-вылічальнымі машынамі «Мінск-32» (бачыце, які гонар выпаў беларускім ЭВМ). Папярэднія вынікі будуць вызначаны ўжо ў красавіку, а асноўныя— у снежні 1970 года.

Вось і ўсё, што мне хацелася расказаць у сувязі з маючым адбыцца Усесаюзным перапісам насельніцтва.

ЛЕНІНСКІ ЛЕТАПІС БЕЛАРУСІ

Мікола ЕРМАЛОВІЧ

ТВОРЫ Уладзіміра Ільіча Леніна—гэта заўсёды разгорнутыя кнігі, якія даюць найглыбейшае разуменне гісторыі і барацьбы як паасобных народаў, так і ўсяго чалавецтва. На старонках неўміручай ленінскай спадчыны пачэснае месца заняла і наша родная Беларусь.

Яшчэ на пачатку сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці Уладзімір Ільіч звяртае ўвагу на Беларусь. І гэта было невыпадкова. Беларусь ці, па тагачаснай афіцыйнай тэрміналогіі, Паўночна-Заходні край, займала важнае месца ва ўсерасійскай барацьбе супраць самадзяржаўя. Ужо ў верасні 1895 года Ленін прыязджаў у Вільню, каб наладзіць сувязі Пецярбургскага «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа» з сацыял-дэмакратычнымі групамі Літвы і Беларусі. І хаця неўзабаве пасля гэтага Ленін быў арыштаваны і сасланы ў Сібір, ён працягваў кіраваць барацьбой за стварэнне ў краіне марксісцкай партыі, барацьбой, якая завяршылася правядзеннем у Мінску І з'езда РСДРП і апублікаваннем «Маніфеста Расійскай Сацыял-дэмакратычнай Рабочай Партыі», які, дарэчы, быў надрукаваны ў Бабруйску. Ленін даў высокую ацэнку з'езду і адзначаў вялікую ролю ў яго падрыхтоўцы сацыял-дэмакратычных арганізацый Заходняга краю.

Вялікай вяхой у развіцці марксісцкай навукі з'явілася геніяльная праца Уладзіміра Ільіча Леніна «Развіццё капіталізму ў Расіі», напісаная ім у сібірскай ссылцы ў 1899 годзе. У гэтай эканамічнай энцыклапедыі Расіі Ленін даў і выключна глыбокі аналіз эканомікі тагачаснай Беларусі. Ён неаспрэчна даказаў, што ў Беларусі, як і ва ўсёй Расіі, ішоў працэс развіцця капіталізму, што Беларусь была ўцягнута ва ўсерасійскі рынак. Ленін прыводзіў дадзеныя аб колькасці гарадскога насельніцтва ў Беларусі, аб важнейшых цэнтрах фабрычна-заводскай прамысловасці, аб колькасці рабочых у суконнай вытворчасці. Трэба, дарэчы, адзначыць, што ў іншых сваіх працах, напісаных у той час, Ленін выкрываў недобрасумленнасць некаторых даследчыкаў, якія скажалі карціну прамысловага развіцця Беларусі, выключаючы з ліку фабрык і заводаў дробныя капіталістычныя прадпрыемствы.

Гаворачы аб структуры сельскагаспадарчых культур асобных беларускіх губерняў, аб развіцці малочнай гаспадаркі і прамысловага садоўніцтва, Ленін паказваў на відавочны факт развіцця капіталізму і ў сельскай гаспадарцы Беларусі.

У той жа час Уладзімір Ільіч адзначаў не толькі тое, што збліжала Беларусь з усёй Расіяй, але і яе адметныя асаблівасці ў эканамічным развіцці. Так, вызначаючы ўзровень зарплаты адной з груп сельскагаспадарчых рабочых, Ленін выключае з гэтай групы Заходнія губерні «з прычыны бытавых асаблівасцей і штучнага скаплення насельніцтва (рыса яўрэйскай аседласці)» (У. І. Ленін. Поўны збор твораў. Выданне пятае. Том 3, стар. 268. Далей усюды—спасылкі на гэтае выданне). Больш таго, Ленін указваў і на розніцу ў сацыяльна-эканамічным развіцці паасобных раёнаў самой Беларусі. У прыватнасці, Віленскую, Гродзенскую і Мінскую губерні ён адносіў да ліку губерняў з перавагай капіталістычнай сістэмы ў землеўладаннях, а Віцебскую і Магілёўскую—да губерняў з перавагай змешанай сістэмы (т. 3, стар. 188).

На старонках ленінскай працы «Развіццё капіталізму ў Расіі» мы бачым не толькі лічбы эканамічнага развіцця Беларусі, але і жывыя малюнкі жахлівага становішча працоўнага беларуса ва ўмовах буржуазна-памешчыцкага панавання. Нельга без глыбокага хвалявання чытаць тое месца кнігі, дзе Ленін прыводзіць выказванне аднаго аўтара аб дзікай эксплуатацыі беларускіх і велікарускіх плытагонаў: «Па Дняпры ідуць у ніз звычайна гарады тысячы плытоў. На кожным плыце бывае 15—20 рабочых (плытнікаў)—у большай частцы беларусаў і велікарусаў Арлоўскай губерні. Атрымліваюць яны за ўвесь час плавання літаральна капейкі, разлічваючы, галоўным чынам, паспець наняцца на жніво і малацьбу. Разлікі гэтыя апраўдваюцца толькі ў «добрыя» гады» (т. 3, стар. 239). Бязмежна ўважлівы да народнага гора, Уладзімір Ільіч убачыў самых абяздоленых людзей таго часу, пра якіх пазней, у 1907 годзе пісаў народны паэт Беларусі Якуб Колас у вершы «Плытнікі»:

Клунак за плячамі,
Згорбленыя спіны, —
Валіць чарадамі
Люд на сплаў, віціны.
Босыя іх ногі,
Твар іх загарэлы.
Вопратка убога,
Чуць прыкрыты целы.

Паказваючы няўхільнасць развіцця капіталізму, Ленін указваў і на рэшткі прыгонніцтва, асабліва ў сельскай гаспадарцы. Ва ўмовах Беларусі гэта перш за ўсё наяўнасць сервітутаў, пры якіх памешчыцкія і сялянскія землі не былі размежаваны, што на практыцы прыводзіла да ранейшай залежнасці сялян ад памешчыкаў. Наколькі добра ведаў і разумеў Ленін патрэбы беларускага сялянства, сведчыць тое, што ён уносіць у партыйную праграму як адно з важнейшых яе патрабаванняў—ліквідацыю сервітутаў (т. 4, стар. 230). Сапраўды, гэта было самым набалелым пытаннем для беларускага сялянства.

Заўважыў Ленін і другую балячку прыгонніцтва ў сельскай гаспадарцы Беларусі—палавінную сістэму землекарыстання. Перш за ўсё яна тармазіла паляпшэнне культуры апрацоўкі зямлі. Па-другое, яна прыводзіла да закабалення працоўнага сялянства, да страшэннай эксплуатацыі і абрабавання селяніна: «У некаторых выпадках (у Мінскай і Чарнігаўскай губернях) асабліва апроч аплаты зямлі паловай ураджаю, а сенажаці дзвюма трэцямі палавіншчык абавязваецца 1—2 тыднямі бясплатнай работы ў эканоміі, часцей за ўсё з канём альбо з падлеткам». Усяму гэтаму Ленін дае дакладнае азначэнне: «Хіба гэта не чысцейшая паншчына? Хіба гэта не старасвецкае прыгоннае гаспадаранне?» (т. 25, стар. 176).

Ленін неаднаразова даваў высокую ацэнку сацыял-дэмакратычным арганізацыям Беларусі за іх уклад у справу стварэння сапраўды рэвалюцыйнай марксісцкай партыі ў Расіі. У 1905 годзе Ленін адзначаў Паўночна-Заходні камітэт РСДРП, які ў ліку іншых камітэтаў выказаўся за скліканне III з'езда партыі—першага з'езда бальшавікоў-ленінцаў (т. 9, стар. 384). Тое, што на гэтым з'ездзе прысутнічалі дэлегаты ад Паўночна-Заходняга і Палескага камітэтаў і ад Мінскай групы РСДРП, сведчыла аб шырокай падтрымцы, якую бальшавікі Беларусі аказвалі ленінскай тактыцы партыі ў рэвалюцыі 1905 года.

У перыяд рэакцыі, якая наступіла пасля паражэння рэвалюцыі 1905 года, перадавыя пралетарыі Беларусі падтрымлівалі ленінскую лінію захавання пралетарскай партыі шляхам сканцэнтравання асноўнай работы ў сваіх нелегальных арганізацыях. Ленін у 1908 годзе з адабрэннем прыводзіў пісьмо аднаго партыйнага карэспандэнта з Мінска, які паведамляў, што «больш рэвалюцыйна настроеныя рабочыя ад іх (ад каверкаемых адміністрацыяй легальных саюзаў) адхіляюцца і ўсё больш спачуваюць утварэнню нелегальных саюзаў» (т. 17, стар. 5). Рабочыя Беларусі аказвалі вялікую дапамогу і пралетарскаму друку. Ленін у 1912 годзе ў ліку гарадоў, якія ўдзельнічалі ў групавых зборах на рабочую газету, называе Гомель (т. 12, стар. 432).

З неаслабнай увагай сачыў Уладзімір Ільіч за выступленнямі беларускіх сялян-дэпутатаў у Дзяржаўнай Думе, з поўным адабрэннем адносіўся да іх пазіцыі ў аграрным пытанні. Нагадаўшы выступленне дэпутата Петрачэнкі (Віцебская губерня), які, у прыватнасці, гаварыў: «Колькі спрэчак ні вядзіце, другой зямной кулі не створыце. Прыйдзецца, значыць, гэту зямлю нам аддаваць»,—Ленін адзначыў, што гэты дэпутат «на справе дабіваецца зямлі, змагаецца з памешчыкамі і не згодзіцца плаціць кадэцкіх памераў выкуп» (т. 16, стар. 362). А працытаваўшы выступленні дэпутатаў ад Мінскай губерні—Шыманскага і Мельніка, Ленін з сапраўды прароцкім прадбачаннем падзей зазначаў: «Далёка ўлева пойдуць гэтыя правыя сяляне, калі контррэвалюцыя пакажа ім палітычнае значэнне «пытанняў дабрабыту беднага народа» (т. 16, стар. 363). Як вядома, рэакцыянеры-чарнасоценцы на чале са Сталыпіным разагналі II Дзяржаўную Думу перш за ўсё за патрабаванні многіх дэпутатаў даць зямлю сялянам, аб чым з'едліва пісаў у свой час Я. Колас:

Зашумелі аб зямлі
Ў Думе дэпутаты.
Дык па карку ім далі—
І пайшлі дахаты.

Ленін добра бачыў характэрную асаблівасць Беларусі—шматнацыянальны склад яе насельніцтва. Ва ўмовах чарнасоценнай палітыкі царскага ўрада гэта прыводзіла да нацыянальнай варожасці, што было на карысць рэакцыі і на шкоду рэвалюцыйнай барацьбе працоўных. Адзінству дзеянняў пралетарыяў Беларусі шкодзіла і тое, што і яўрэйскі Бунд, і беларуская Грамада, як адзначаў Ленін, прынялі рэакцыйную і утапічную праграму так званай «культурна-нацыянальнай аўтаноміі», якая арыентавала працоўных на нацыянальную адасобленасць і замкнёнасць. Вось чаму Уладзімір Ільіч настойліва раіў Паўночна-Заходняму і Палескаму камітэтам РСДРП аб'ядноўваць у адно цэлае рабочых розных нацыянальнасцей для сумеснай барацьбы супраць царскага самадзяржаўя (т. 24, стар. 234).

Ленін быў самым паслядоўным абаронцам не толькі сацыяльных, але і нацыянальных правоў беларускага народа, як і ўсіх прыгнечаных народаў Расіі. Ён выкрываў царскае самадзяржаўе, якое ў саюзе з чарнасоценным дваранствам і буржуазіяй праводзіла грубую нацыяналістычную палітыку (т. 21, стар. 125—126). Ён з сарказмам адзначаў, што нават беларусы і ўкраінцы залічаліся царскім урадам у разрад «инородцев» (т. 24, стар. 325).

Як вядома, беларусы былі адным з самых прыгнечаных народаў царскай Расіі. Самадзяржаўны ўрад адмаўляў беларусам у праве лічыцца асобным народам, не прызнаваў беларускую мову самастойнай мовай, праводзіў адкрытую русіфікатарскую палітыку ў адносінах да Беларусі і беларусаў, што асабліва абурала Леніна. Ён выкрываў шавіністычны прыём, згодна з якім пры перапісе школ, які праводзіўся ў 1911 годзе, у графе аб мове быў забаронены падзел на беларускую, украінскую і вялікарускую мовы і ўсе яны значыліся пад адной назвай «руская мова» (т. 24, стар. 195).

Уладзімір Ільіч быў ворагам усялякага нацыянальнага ўціску, усялякіх нацыянальных прывілей. У адной са сваіх прац Ленін, прывёўшы афіцыйныя дадзеныя аб колькасці вялікарусаў, украінцаў, палякаў і беларусаў, сцвярджаў непатрэбнасць агульнадзяржаўнай мовы, якая ў абставінах шавіністычнага чаду магла стаць яшчэ адным сродкам нацыянальнага прыгнёту і русіфікацыі (т. 23, стар. 424, т. 24, стар. 117, 392). Трэба адзначыць, што казённая статыстыка знарок заніжала колькасць беларусаў, залічваючы падчас праваслаўных беларусаў да рускіх, а беларусаў-католікаў да палякаў. Вось чаму Ленін, незадаволены афіцыйнымі дадзенымі, шукаў больш надзейныя матэрыялы па гэтым пытанні. Так, калі ў 1913 годзе ён прыводзіў дадзеныя, згодна з якімі беларусы складалі 4,5% ад усяго насельніцтва Расіі (т. 23, стар. 424), то ў 1914 годзе называе больш дакладную лічбу—6%, (т. 24, стар. 392).

Афіцыйная статыстыка імкнулася не толькі занізіць колькасць беларусаў, але і прыменшыць тэрыторыю Беларусі, адносячы да літоўскіх губерань Гродзенскую, усю Віленскую і нават частку Мінскай губерні. Гэта і ўвяло ў зман Р. Люксембург, якая, аднёсшы да Літвы Гродзенскую і ўсю Віленскую губерні і з прычыны гэтага знізіўшы працэнт літоўскага насельніцтва, зрабіла няправільны вывад аб непатрэбнасці аўтаноміі для Літвы. Ленін, выпраўляючы памылку Р. Люксембург, нагадваў, што Гродзенскую і ўсю Віленскую губерні нельга адносіць да Літвы, бо ў першай жыве толькі 0,2% літоўцаў, а ў другой літоўцы складаюць большасць толькі ў Трокскім павеце (т. 24, стар. 146).

(Заканчэнне на 4-й стар.)

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

Клімент Яфрэмавіч ВАРАШЫЛАЎ

Ад Цэнтральнага Камітэта КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР з глыбокім жалем паведамляюць партыі, усяму савецкаму народу, што ў ноч з 2-га на 3-е снежня 1969 года на 89-м годзе жыцця памёр КЛІМЕНТ ЯФРЭМАВІЧ ВАРАШЫЛАЎ — член КПСС з 1903 года, верны вучань і саратнік У. І. Леніна, адзін з актыўных будаўнікоў Узброеных Сіл СССР, выдатны палкаводзец, партыйны і дзяржаўны дзеяч, член ЦК КПСС, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Маршал Савецкага Саюза, двойчы Герой Савецкага Саюза, Герой Сацыялістычнай Працы.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КПСС **ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР** **САВЕТ МІНІСТРАЎ СССР**

Памёр верны вучань і саратнік У. І. Леніна, адзін з актыўных будаўнікоў Савецкіх Узброеных Сіл, выдатны палкаводзец, партыйны і дзяржаўны дзеяч, член Цэнтральнага Камітэта КПСС, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Клімент Яфрэмавіч Варашылаў.

Перастала біцца сэрца камуніста і байца, які прысвяціў усё сваё гераічнае жыццё справе рэвалюцыйнай барацьбы рабочага класа, умацаванню абароннай магутнасці Савецкай дзяржавы, будаўніцтву сацыялізма і камунізма ў нашай краіне.

Клімент Яфрэмавіч Варашылаў нарадзіўся 4 лютага 1881 года ў сяле Верхняе, цяпер Днепрапятроўскай вобласці, у сям'і рабочага-чыгуначніка.

З дзіцячых гадоў К. Я. Варашылаў пачаў працаваць на шахце, а ў 1896 годзе стаў падручным слесара на заводзе ў Алчэўску. Тут пачалася яго рэвалюцыйная дзейнасць. У 1898 годзе ён уступіў у рэвалюцыйны гурток, арганізаваны на заводзе. За ўдзел у забастоўцы К. Я. Варашылаў у 1899 годзе быў арыштаваны, звольнены з завода і занесены ў «чорныя спісы». Толькі праз тры гады яму ўдалося ўладкавацца на паравозабудаўнічы завод у Луганску. На гэтым прадпрыемстве ў 1903 годзе ён уступае ў рады РСДРП, а неўзабаве выбіраецца членам Луганскага бальшавіцкага камітэта і ўзначальвае яго.

У гады рэвалюцыі 1905 — 1907 гадоў К. Я. Варашылаў кіруе барацьбой рабочых Луганска. Восенню 1905 года ён выбіраецца старшынёй Луганскага Савета рабочых дэпутатаў. У 1907 годзе К. Я. Варашылаў быў арыштаваны царскімі ўладамі і высланы ў Архангельскую губерню. Пасля трох гадоў ссылкі і турмаў ён вёў партыйную работу на гарматным заводзе ў Царыцыне, а затым на заводзе ў Петраградзе.

К. Я. Варашылаў актыўна ўдзельнічаў у Лютаўскай рэвалюцыі 1917 года, з першых яе дзён ён член Петраградскага Савета рабочых дэпутатаў, член бюро бальшавіцкай фракцыі. У сакавіку 1917 года ён вярнуўся ў Луганск і там кіраваў рэвалюцыйнай барацьбой.

К. Я. Варашылаў — актыўны ўдзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. У лістападзе 1917 года ён назначаецца камісарам Петраграда. Разам з Ф. Э. Дзяржынскім вёў работу па арганізацыі ВЧК.

У гады замежнай ваеннай інтэрвенцыі і грамадзянскай вайны партыя накіроўвае К. Я. Варашылава на барацьбу з акупантамі і белагвардзейскай контррэвалюцыяй. З таго часу ён сваё жыццё прысвяціў справе будаўніцтва і ўмацавання Савецкіх Узброеных Сіл, у радах якіх прайшоў слаўны шлях ад радавога байца да Маршала Савецкага Саюза.

К. Я. Варашылаў — выдатны палкаводзец грамадзянскай вайны, герой абароны Царыцына, адзін з арганізатараў легендарнай Першай Коннай арміі, член яе Рэўваенсавета.

Пасля заканчэння грамадзянскай вайны ён камандаваў войскамі Маскоўскай ваеннай акругі, быў народным камісарам па ваенных і марскіх справах і старшынёй Рэўваенсавета СССР, а затым народным камісарам абароны СССР. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны, з'яўляючыся намеснікам старшыні Дзяржаўнага камітэта абароны і займаючы шэраг іншых высокіх пасад ва Узброеных Сілах, ён прымае непасрэдны ўдзел у арганізацыі разгрому нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Выхаваны нашай партыяй, ён вызначаўся беззапаветнай асабістай храбрасцю і арганізатарскім талентам, вялікай чалавечай цеплынёй і сардэчнасцю.

Непарыўную сувязь з Узброенымі Сіламі СССР К. Я. Варашылаў пастаянна падтрымліваў і ў пасляваенныя гады, аддаваў многа сіл і энергіі справе ўмацавання Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

К. Я. Варашылаў вёў вялікую работу ў кіруючых органах партыі і Савецкай дзяржавы. У маі 1940 года ён быў назначан намеснікам Старшыні Савета Народных Камісараў СССР. З 1946 да 1953 года з'яўляўся намеснікам Старшыні Савета Міністраў СССР. У 1953 годзе К. Я. Варашылаў выбіраецца Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і выконвае гэтыя высокія абавязкі да 1960 года. Да апошніх дзён свайго жыцця ён быў членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

Усё свядомае жыццё К. Я. Варашылава непарыўна звязана з дзейнасцю ленінскай Камуністычнай партыі. Ён быў дэлегатам IV, V, VI, VIII з'ездаў партыі, а з X з'езда — член Цэнтральнага Камітэта партыі. З 1926 года па 1960 год К. Я. Варашылаў — член Палітбюро ЦК КПСС.

На ўсіх пасадах, якія яму даручала партыя, К. Я. Варашылаў аддаваў усе свае сілы, веды, вялікі жыццёвы вопыт справе будаўніцтва сацыялізма і камунізма, беззапаветна служыў нашай вялікай сацыялістычнай Радзіме.

Камуністычная партыя і Савецкая дзяржава высока ацанілі выдатныя заслугі К. Я. Варашылава, удастоіўшы яго двойчы звання Героя Савецкага Саюза, звання Героя Сацыялістычнай Працы, узнагародзіўшы васьмю ордэнамі Леніна, шасцю ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнам Суворава I ступені, медалямі і ганаровай рэвалюцыйнай зброяй. Ён узнагароджан многімі ордэнамі і медалямі шэрагу сацыялістычных краін і іншых дзяржаў.

Усё жыццё і дзейнасць Клімента Яфрэмавіча Варашылава — вернага ленінца, выдатнага партыйнага, дзяржаўнага і ваеннага дзеяча служаць натхняючым прыкладам самаадданай барацьбы за інтарэсы рабочага класа і ўсіх працоўных, за перамогу камунізма.

Камуністычная партыя і савецкі народ назаўсёды захаваюць пра Клімента Яфрэмавіча Варашылава светлую памяць.

Л. І. Брэжнеў, Г. І. Воранаў, А. М. Касыгін, А. П. Кірыленка, К. Т. Мазураў, М. В. Падгорны, Д. С. Палянскі, А. Я. Пельшэ, М. А. Суслаў, А. М. Шалепін, П. Я. Шэлест, Ю. У. Андропаў, В. В. Грышын, П. Н. Дземічаў, Д. А. Кунаеў, П. М. Машэраў, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашыдаў, Д. Ф. Усцінаў, У. В. Шчарбіцкі, І. В. Капітонаў, К. Ф. Катушаў, Ф. Д. Кулакоў, Б. М. Панамароў, М. С. Саломенцаў, Г. Ф. Сізоў, М. К. Байбакоў, В. Э. Дымшыц, М. Ц. Яфрэмаў, У. А. Кірылін, М. А. Лясечка, У. М. Новікаў, І. Т. Новікаў, Л. В. Смірноў, М. А. Ціханаў, І. В. Спірыдонаў, Ю. І. Палецкіс, А. А. Грэчка, М. В. Захараў, І. І. Якубоўскі, С. М. Будзённы, А. А. Епішаў, П. Ф. Баціцкі, С. Г. Гаршкоў, Н. І. Крылоў, П. К. Кашавой, К. С. Маскаленка, І. Х. Баграмян, А. М. Васілеўскі, Ф. І. Голікаў, А. І. Яроменка, Г. К. Жукаў, І. С. Конеў, С. К. Цімашэнка, В. І. Чуйкоў, С. Л. Сакалоў, С. С. Марахін, А. Н. Камароўскі, П. С. Кутахоў, І. Г. Паўлоўскі, М. П. Геаргадзе, Я. М. Цяжэльнікаў, А. І. Мікаян, М. М. Швернік, А. А. Андрэеў, А. Ф. Горкін, Я. І. Дадонаў, Н. А. Звярака, А. С. Мусько.

НАШЫ *майстры* МАСТАЦТВА

ХАРАСТВО ПРАСТАТЫ

Міхась МОДЭЛЬ.

ЦЯПЕР слова «прастата» вельмі часта адрасуецца акцёрам, калі характарызуюць іх манеру ігры — натуральную так, што выканаўца ролі выглядае двайніком персанажа. Больш таго, катэгорыя «прастаты» лічыцца неад'емнай часткай сучаснага стылю ў артыстычным мастацтве. Прынамсі, гэта гучыць амаль у кожным артыкуле пра купалаўскую трупу, калі гаворка ідзе пра Галіну Макараву. Яно, канечне, так і ёсць: іграе яна часцей за ўсё якраз так, што верыш ёй у кожным яе слове і кожным учынку. Ды толькі прастата, з якой яна па-жыццёваму пераканаўча і па-акцёрску маляўніча раскрывае характары сваіх гераінь, — гэта не звычайнае супадзенне індывідуальных якасцей Галіны Кляменцьеўны і якасцей напісанага драматургам вобраза. Справа больш складаная — індывідуальнасць актрысы і сапраўды, як кажуць, «тыпажная», яе можна эксплуатаваць колькі хочаш, але Макарава дасягае вышэйшай мастацкай прастаты на сцэне, выпрацоўваючы яе па эстэтычных мерках: яна **стварае** характар жанчын з народа, імкнучыся быць вернай праўдзе як мастак, а не капіроўшчык-пераймальнік.

Крыўдна, што вельмі доўга рэжысура тэатра лічыла Галіну Макараву чыста «бытавой» актрысай, быццам рамантыка і лірызм не адпавядаюць «творчаму профілю» і не яе «амплуа». Выключэннем, бадай, быў спектакль «Рускія людзі» ў другой рэдакцыі, а так ёй даводзілася і даводзіцца выходзіць на акадэмічную сцэну ў камедыйна-бытавых ролях. На працягу многіх гадоў яна выступала пераважна ў якасці партнёра вядучых артыстаў купалаўскай трупы — яна была каларытнай жонкай Гарошкі побач з зусім арыгінальным Г. Глебавым у камедыі «Выбачайце, калі ласка!» А. Макаёнка, сястрой Рамадана, якога строга і маштабна ляпіў Б. Платонаў у «Крылах» А. Карнейчука... Гледачы здагадваліся, што і ў такіх («ценявых», умоўна кажучы) персанажах актрыса знаходзіць логіку пачуццяў, псіхалагічную праўду ў паводзінах і па-мастацку будуе характар. Але каб гэтыя здольнасці прагучалі на ўсю моц, Г. Макарава павінна была сыграць гераіню, якой аддадзена вядучае значэнне ў канфліктах драмы або камедыі.

І вось яна — Лушка ў спектаклі «Лявоніха на арбіце», а пазней Лізавета ў драме «У мяцеліцу». Нарэшце, іграе драматычныя вобразы з героіка-рамантычнай інтанацыяй і лірычнымі нюансамі. Рэжысура паверыла ў маштабнасць таленту выканаўцы, у тое, што яе артыстычная інтуіцыя і тэмперамент здольны на многае.

Давер'е... Які гэта вялікі і натхняючы стымул для акцёра! Лушка і Лізавета ў тлумачэнні Макаравай — сялянкі, нашы сучасніцы, якія любяць здаровае жыццё і прыкладаюць усе душэўныя намаганні, каб яно было радасным для ўсіх, плённым для грамадства. Яны ворагі цемры і забабонаў — спадчыны цяжкай мінуўшчыны. Сваімі думкамі і пачуццямі, учынкамі і словамі гэтыя жанчыны сцвярджаюць сацыялістычную мараль, як яны яе разумеюць і цэняць.

У аднаго паэта ёсць вершы, дзе калгасны брыгадзір дбае нават пра тое, «каб сонца не заспала». Жанчыны, сыграныя Макаравай у спектаклях «Лявоніха на арбіце» і «У мяцеліцу», такія — яны да ўсяго ў жыцці ставяцца як зацікаўленыя асобы, здольныя дапамагчы і абавязкова падштурхнуць стомленых і сумных людзей да дзейнасці. Скажам, такая гераіня Лізавета: яна, быццам завея, лятае па доме Сыраваравых, змяняючы атмасферу прыгнечанасці на светлы і свежы подых упэўненасці ў заўтрашнім дні. Добра робіць Макарава, калі праз неўтаймаваную весялосць гэтай гераіні «прабівае» і ноткі жаночай тугі — актрыса разам з Лізаветай бачыць чужое гора і ўспрымае яго як неўладкаванасць у гэтым свеце, дзе ёй дарагія сапраўдныя каштоўнасці, сапраўдная чалавечнасць. Гэта пранесла актрыса праз увесь спектакль як лейттэму вобраза, захоўваючы і ўласцівую ёй бытавую канкрэтнасць у паводзінах на сцэне. Сонцу заспаць такая ніколі не дасць!

І як гэта хораша, што актрыса не шкадуе сонечных фарбаў, якімі багата яе акцёрская палітра, каб Лушка і Лізавета былі не толькі ярка індывідуальнымі, а сталі б тыповымі сучаснымі персанажамі.

У галерэю сцэнічных вобразаў жанчын на купалаўскай сцэне былі ўпісаны шматпланавыя і розныя, «макараўскія жанчыны». У кожнай з іх свой шлях да жыццёвай праўды, якую яны адстойваюць. Партрэт калгасніцы Лушкі я б асмеліўся назваць класічным — такі ён збіральны, па-акцёрску абагульнены, дасканала абмаляваны ў кожнай дэталі.

Праўда, некаторыя крытыкі дакаралі аўтара п'есы і тэатр за «інтэлектуальную прасталінейнасць» Лушкі. З гэтым я не магу згадзіцца: ці ж разумна патрабаваць ад сялянкі, нават ад такой, якая выйшла на высокую арбіту грамадскага жыцця, абстрактнай інтэлекттуальнасці наогул? Тое і добра, што Т. Макарава паказала па-народнаму мудрую, непасрэдную і ўчэпістую натуру «чалавека ад зямлі», канкрэтнага і своеасаблівага. Колькі ў яе Лушкі прывабнай высакароднасці, прыроднага розуму, энергіі і прыроднага таленту чалавеказнаўства. Вось за паказ такога таленту мы і апладзіруем актрысе з пачуццём удзячнасці.

У інтэнсіўным, драматычна насычаным і сатырычна дасціпным «дыялогу» з Лявонам і іншымі героямі Г. Макарава раскрывае шматгранны нацыянальны характар сучаснай беларускай жанчыны. Лушка Макаравай гневаецца на мужа, часам бязлітасна асуджае яго, але імкнецца і «выхаваць» блізкага чалавека, згодна са сваім жыццёвым ідэалам. Публіцыстычная завостранасць яе жывых выказванняў аб маральных прынцыпах калектыву аднадумцаў прасякнуты драматызмам перажыванняў, жаночай цеплынёй і рамантычнай узнёсласцю. Такая Лявоніха — з сучаснай вёскі, дапытлівы чалавек, здольны зазірнуць з нашага «сёння» ў яшчэ больш светлую будучыню.

Лушка, як гэта і напісана аўтарам, узнімае «жаночы бунт» —ёй надакучыла корпацца на ўласным агародзе і хадзіць усё жыццё толькі ў «Лявонавых жонках»: яна хоча быць асобай, якой адкрыта ўсё багацце інтарэсаў сучасніка. Трэба бачыць, як ваяўніча вядзе гэты «бунт» Г. Макарава! Гарэзліва і іранічна вымаўляе актрыса трапныя рэплікі, з эмацыянальным уздымам кідаецца ў вір камедыйных сітуацый — карацей кажучы, гаспадарыць на сцэне. Нават калі разам з ёй іграў такі майстра, як Б. Платонаў, ініцыятыва ў разгортванні канфлікту належала ёй, Лушцы-Лявонісе. У адным выпадку Б. Платонаў цудоўна завяршаў апафеозную сцэну, нібы падводзячы вынік Лушкіным учынкам крыкам: «Людзі добрыя! Што дзеецца на свеце? Навіна якая? Чулі? Мая Лушка выходзіць на арбіту!.. Трымайце яе!» Ды не ўтрымаеш, не, няма ўжо ніякіх перашкод перад такой Лушкай... Цудоўны акцёрскі дуэт — і Галіна Кліменцьеўна, мабыць, шчаслівая, што ёй давялося, спачатку многаму павучыўшыся ў таго ж Б. Платонава, іграць не «цень» яго героя, а выступаць вартым партнёрам і вядучай фігурай у камедыі.

Спектакль заваёўваў сімпатыі гледачоў, хоць праблематыку «Лявоніхі на арбіце» той-сёй з іх і лічыў не зусім жыццёвай, бо ад агарода і каровы, відаць, адмовіцца пакуль што далёка не кожная Лушка. Але т а к а я Лявоніха, якой яе паказвала Г. Макарава, — адмовіцца абавязкова. Актрыса выступіла саюзнікам драматурга ў сваім роздуме аб лёсе жанчыны, і яе выкананне ролі Лушкі было пераканаўчым доказам справядлівасці аўтарскіх намераў А. Макаёнка, пачэрпнутых ім у рэальным жыцці.

Тое, што Макарава нікога не паўтарае ў вобразах сялянак, творча карыстаючыся традыцыямі, ідзе ў сцэнічным мастацтве сваім шляхам, сведчыць і вобраз Лізаветы. Драма, напісаная Л. Лявонавым, — твор высокага пафасу і па-мастацку каларытных чалавечых характараў з багатай моўнай палітрай. Адухоўленасць і акрыленасць, палымяны тэмперамент, багацце інтуітыўных імпульсаў, якія дапамагаюць гэтай гераіні распазнаць людзей добрых і дрэнных, знайсці «ключы» да сэрца тых, чые думкі і справы яна падзяляе. Буйнымі мазкамі малюе і задушэўна расказвае Г. Макарава пра надзеі і расчараванні Лізаветы, пакуты сэрца і знойдзенае шчасце.

Артыстка пазбаўлена прэм'ерскай самаўлюбёнасці. І хоць яе жанчыны на першай лініі жыцця, а не ў закутках, Г. Макарава іграе з пачуццём ансамблевасці. З ёй і лёгка іграць, бо жыццё «чалавечага духу», якое нясе артыстка, натхняе партнёраў. Але бывае і цяжка: тады, калі акцёр, які дзейнічае на сцэне разам з Макаравай, «эканоміць» тэмперамент і жыве цьмянымі эмоцыямі.

У спектаклях «Лявоніха на арбіце» і «У мяцеліцу» артысткі пашанцавала. У ансамблі з ёю дзейнічалі Б. Платонаў і Л. Ржэцкая, П. Малчанаў і Л. Рахленка, З. Стома і І. Шацiла — выдатныя майстры беларускай сцэны. Як я гаварыў, школай яе творчага станаўлення былі эпізадычныя, «маленькія» ролі, і яны таксама давалі пажытак Г. Макаравай для раскрыцця артыстычных магчымасцей.

Кожная з гераінь, сыграных актрысай, пакідала свой след у біяграфіі Макаравай. Часам яны былі своеасаблівымі эскізамі да будучых вялікіх палотнаў-партрэтаў Лушкі і Лізаветы.

Выступае Г. Макарава і дублёрам у ролях, якія створаны іншымі артысткамі. У гэтых адносінах асабліва паказальная Агата ў «Паўлінцы», у спектаклі, які накшталт «Чайкі» ў МХАТ цяпер адкрывае афішу тэатра імя Янкі Купалы.

Не лёгка было ўваходзіць у спектакль, дзе В. Пола больш як 400 разоў радавала гледачоў жыццёвай праўдай сваёй каларытнай гераіні. Макарава не стала капіраваць гатовы ўзор, а паставілася да яго як паслядоўніца майстра, яе плённых традыцый у камедыйным рэпертуары.

Агата Макаравай, як і В. Пола, — купалаўская жанчына: жыццелюбівая, багатая сонечнымі, шчырымі і цёплымі, як кажуць, «фламандскімі» фарбамі. У сцэнічным вобразе ёсць і драматычныя акцэнты, больш падкрэсленая сацыяльная тыпізацыя. Агата ўмее весяліцца, але гэта горкая весялосць. Гераіня глыбока спачувае Паўлінцы, якой на шляху да шчасця замінаюць забабоны старой вёскі. Яна добра ведае цану весялосці і цану жаночай слязы. Праз светлы гумар Г. Макарава сцвярджае высокую годнасць беларускай жанчыны Агаты і абвяргае крыўдныя словы, адрасаваныя Сцяпанам іншай гераіні: «Валасы доўгія, а розум кароткі». Абвяргае, бо гэта абражае ўсіх жанчын-сялянак і не адпавядае праўдзе. Любата глядзець на гэтую Агату — актрыса дае жывы і тыповы вобраз жанчыны мінулага!

Сустрэча з героямі М. Горкага — заўсёды свята для акцёра, школа майстэрства, выхавання высокага эстэтычнага густу. У спектаклі «На дне» артыстка сыграла ролю «гандляркі пяльменямі» Квашні. І раскрыла новыя грані таленту. Па-першае, Г. Макарава іранічна ставіцца да слоў гераіні: «Я... свабодная жанчына, сама сабе гаспадыня...» Мы разумеем, што гэта суцяшальная ілюзія, бо нельга людзям «дна» свабодна здзейсніць нават свае сціплыя жыццёвыя ідэалы. І такі падтэкст «чытаецца» за дэкларацыйнымі развагаваннямі Квашні. Гэты «падтэкст» упісваецца ў агульную «скразную дзею» пастаноўкі. Вобраз Квашні — Макаравай «працуе» на раскрыццё ідэі драмы і садзейнічае ўвасабленню задумы пастаноўшчыка. Роля выканана з тым палемічным пафасам, які быў уласцівы Г. Макаравай у Лушцы і Лізавеце — лепшых ролях актрысы.

Няма патрэбы звяртацца да ўсіх спектакляў, у якіх праявіліся акцёрскі тэмперамент і інтуіцыя. Г. Макаравай. Не ўсё аднолькава ўдавалася артыстцы, не ва ўсіх выпадках была магчымасць узняцца над бытавой аднастайнасцю і «прыземленасцю» тэксту. Не ўсё залежала ад выканаўцы, якая нярэдка атрымлівала ролі падобныя адна на адну па літаратурным матэрыяле і эмацыянальна-псіхалагічным стане гераінь. Яна чамусьці пераважна іграла ў п'есах на сялянскую тэматыку. У гэтым найпершы недагляд рэжысуры.

Дастаткова было Макаравай «дакрануцца» да класікі (Шэкспір, Мальер), як стала відна, што і гэта ёй не чужое. І калі поспех быў не заўсёды поўны, то ў гэтым вінавата недастатковая практыка артысткі ў класіцы. Хто ж тут вінаваты, калі не рэжысура тэатра?

Мы адчуваем творчы дыяпазон Макаравай значна большым, чым ёй пакуль што раскрыўся на сцэне. Яна, канечне, непаўторная ў вобразах так званых «простых» людзей. І такіх будзе іграць і далей. Але яна з тых мастакоў, якія кожны раз нанава адкрываюць свет, яго гукі і фарбы, яго харaство і супярэчлівасці. Таму ёй смела можна даручаць і высокую драму, і бытавую камедыю, і лірычную споведзь жаночага сэрца. Тэатр мае права ставіць п'есы такога плану спецыяльна з разлікам на яе талент і тэмперамент, на яе майстэрства і вопыт. Галіна Макарава, калі выходзіць на сцэну, дык не падвядзе: сумленны і самаадданы працаўнік, яна жыве тэатрам. За гэта ёй пашана шматлікіх прыхільнікаў нашага цудоўнага артыстычнага ансамблю, які завецца калектывам купалаўцаў.

Галіна Макарава ў ролях: удавы («Канец — справе вянец»), Варвары («Вечная крыніца»), Лушкі («Лявоніха на арбіце»), Агаты («Паўлінка»).

ЗЛАЧЫНЦАЎ—ДА АДКАЗУ!

ПІСЬМО ГРУПЫ САВЕЦКІХ ГРАМАДСКІХ ДЗЕЯЧОЎ.

У Паўднёвым В'етнаме амерыканскія агрэсары зрабілі яшчэ адно злачынства. Сустрэўшы ўпартае супраціўленне мужнага в'етнамскага народа, які змагаецца за сваю свабоду і нацыянальную незалежнасць, ваеншчына ЗША пайшла па слядах нацысцкіх злачынцаў. Яна знішчыла дзесяткі паўднёвав'етнамскіх вёсак і сёл, назвы якіх сёння засталіся існаваць толькі на геаграфічных картах. Нягледзячы на тое, што амерыканскія ўлады ў Сайгоне і Вашынгтоне зрабілі ўсё, каб утаіць ад свету свае злачынствы, чалавецтва даведалася праўду аб масавым расстрэле ў вёсцы Сонгмі. Варварскае наўмыснае знішчэнне больш як 500 жанчын, старых і дзяцей па сваёй жорсткасці паўтарае злачынствы гітлераўскіх фашыстаў. Нельга без гневу гаварыць аб зверскім забойстве ні ў чым не вінаватых жыхароў мірнай паўднёвав'етнамскай вёскі. Цяпер кожнаму сумленнаму чалавеку зусім зразумела, што злачынная вайна, якую вядуць амерыканскія імперыялісты супраць в'етнамскага народа з ужываннем хімічнай і бактэрыялагічнай зброі і варварскіх метадаў знішчэння мірнага насельніцтва — гэта абуральнае парушэнне ўсіх норм міжнароднага права, гэта грубая знявага чалавечай маралі. Злачынствы амерыканскай ваеншчыны ў В'етнаме выклікаюць рашучы пратэст усіх сумленных людзей і ў саміх ЗША.

Савецкія прыхільнікі міру, як і прыхільнікі міру на ўсіх кантынентах, якія рашуча выступаюць супраць ваенных злачынстваў амерыканскай ваеншчыны ў Паўднёвым В'етнаме, патрабуюць пакласці канец агрэсіі, неадкладна і без усялякіх умоў вывесці войскі ЗША і іх краін-сатэлітаў з Паўднёвага В'етнама, даўшы в'етнамскаму народу права самому вырашаць свой лёс.

Мы асуджаем злачынную палітыку імперыялістычных колаў ЗША і крывадушнасць Пентагона, які спрабуе даказаць сваю недатычнасць да злачынстваў у правінцыі Куангнгай.

Мы падтрымліваем прапановы, якія выказваюцца ў шырокіх колах грамадскасці розных краін аб прыцягненні да строгага адказу віноўнікаў масавых зверстваў амерыканскіх узброеных сіл супраць мірнага в'етнамскага насельніцтва, нечуваных злачынстваў у вёсцы Сонгмі.

На лаве падсудных побач з лейтэнантам У. Колі павінны быць тыя, чые загады выконваюць забойцы в'етнамскага народа.

Злачынцаў — да адказу! — такое патрабаванне мільёнаў людзей добрай волі.

Гэтага патрабуе сумленне і розум чалавецтва!

Ад імя Савецкага камітэта абароны міру:

М. Ціханаў, А. Карняйчук, Я. Фёдараў, М. Шолахаў, В. Чхіквадзе, Ю. Жукаў, Г. Аляксандраў, С. Вярноў, С. Герасімаў, М. Котаў, В. Камісаранка, В. Каванаў, Л. Касмадзям'янская, Н. Блахін, Ф. Кажэўнікаў, А. Несмяянаў, Г. Уланава, Б. Палявой, Я. Пейве, Н. Сямёнаў, А. Суркоў, В. Хвастоў, Д. Шастаковіч, П. Чаранкоў.

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

ЗАПАС ТРЫВАЛАСЦІ

У ТЭХНІЦЫ існуе тэрмін — запас трываласці. Пры канструкцыйных разліках канчатковыя вынікі павялічваюцца ў некальκі разоў, каб надаць большую надзейнасць збудаванню. Павялічваюцца з улікам якасці матэрыялу, кліматычных умоў і прызначэння канструкцыі. Праўда, нам дакладна невядома, ці карысталіся гэтым тэрмінам у мінулым, але творы старажытных дойлідаў, што захаваліся да нашых дзён, і сёння хвалююць і радуюць нас сваім хараством, знешняй і ўнутранай гармоніяй, захапляюць натуральнасцю сваёй велічы, якая непадуладна разбуральным законам часу. Бо яны, нашы продкі, не сухімі матэматычнымі лічбамі цэментавалі свае творы, а ўкладвалі ў іх вольны палёт сваёй фантазіі, сваё натхненне, свае думы.

Якім жа «запасам трываласці» павінен кіравацца паэт, каб яго творы таксама вытрымалі выпрабаванне часам? Вечнае дрэва паэзіі, пранізваючы пласты стагоддзяў і эпох, загойваючы на целе сваім зарубкі і раны, нанесеныя нядобразычліўцамі, вызваляючыся ад непатрэбнага сухога галля, неўміруча шуміць над галовамі людства і дорыць яму жыццядзейны «азон» мастацтва. І, мабыць, няма большага шчасця для чалавека-творцы, як адчуць сябе хоць бы лісцікам на гэтым дрэве, далучыць свой голас да гэтага чароўнага хору і ўсвядоміць, што і ты патрэбны людзям.

Прыход В. Зуёнка ў літаратуру, у беларускую паэзію быў натуральны. Так непазбежна з'яўляецца баравік на зябкім світанні ў шыгалістым хвойніку, так раненька-рана ўзнікае песня — вёска толькі што прачнулася, яшчэ за вухам, як кажуць, чэша, а яна, песня, плыве ў дасвецце, несучы на сваіх крылах прадчуванне дзённых клопатаў і асалоду вячэрняга спачыну. Тры гады назад з'явіўся ў свет зборнік лірыкі В. Зуёнка «Крэсіва». Да гэтага ён выдаў таксама зборнік вершаў для дзяцей «Вясёлы калаўрот». Былі ў «Крэсіве» радкі дэкларацыйна-сухаватыя: «...Усіх пачаткаў я працяг і ўсіх працягаў я — пачатак», былі ў ім радкі сузіральна-павярхоўныя: «На зямлі шахцёрскія душы — рыбы на сушы», была па-юначаму наіўная рамантычнасць: прыехаў у родную вёску аўтар, дзе «аж другія саракі» дажджы не ідуць, «дажджу наканаваў» і ходзіць «прарокам па сяле». Але гэта былі нязначныя выдаткі...

Каштоўнасць паэта, яго маштабнасць вызначаецца перш за ўсё глыбінёй тых пытанняў і праблем, якія выносіць ён на абмеркаванне сучаснікаў. В. Зуёнак уваходзіў у літаратуру на пачатку 60-х гадоў. На дзіва ўраджайныя былі гэтыя гады для паэзіі. Да яе прыйшло як бы другое дыханне. І сярод прычын, якія абумовілі гэта, трэба аддаць належнае дасягненням айчыннай навукі. Распачаўся штурм касмічнай прасторы, наблізіліся да нас таямніцы сусвету, здзейснілася адвечная мара людзей: разарваліся ланцугі зямнога прыцягнення. Заварушылася і паэзія, пачала пакрысе вызваляцца ад накопленага «тлушчу» і ад путаў інертнасці і шэрасці, а ў самых лепшых сваіх натхнёных творах — узнімацца да вялікіх вышынь даследавання духоўнага свету чалавека. Свежы вецер навуковых дасягненняў, пашыраючы і паглыбляючы чалавечы свет, напоўніў і паэзію новым зместам, новымі фарбамі і гукамі. Словы «касмадром», «ракета», «арбіта», «парабала», «траекторыя» трывала ўвайшлі ва ўжытак літаратуры і сваім раскацістым «р» не рэзалі вуха, бо ў іх гучанні ажыло водгулле першых касмічных стартаў.

Але будзем шчырымі: у абставінах узрушанай паэтычнай актывізацыі «шматступенчатыя» нізкі вершаў асобных паэтаў настолькі адрываліся ад зямлі, што адразу ж пасля першай сваёй успышкі мусілі бясследна знікнуць.

Не будзе лішнім яшчэ раз паглядзець, што прынёс у паэзію ў гэты час В. Зуёнак у сваім «Крэсіве», перад тым, як распачаць гаворку пра яго новы зборнік «Крутаяр», бо кожная новая з'ява — вынік папярэдняга працэсу развіцця.

У адным з вершаў першай кнігі, звяртаючыся да жыцця, паэт просіць: «Дай на зорных красалах высеч след вогненны мой». Але, узнімаючыся ў заводлачныя высі, паэт усведамляе перш за ўсё сваё зямное прызначэнне, хоча пазнаць «глыбіні акіянаў і сэрцаў людскіх». І няхай «метэорам мой дух нясецца — там, дзе зоркі гурмою, маё сэрца ў жыцце б'ецца перапёлачным боем». Сапраўды, вышыня закалыхвае. Адкрываючы вачам вялікія абсягі і перспектывы, яна нівеліруе ўсё зямное, пазбаўляе чалавека магчымасці бачыць асобныя дэталі і кантрасты, падмяняючы іх стракатай мазаікай уяўнай гладкасці.

Шчасліва мінуўшы гэтую небяспеку ў «Крэсіве», В. Зуёнак закрануў пытанні, якія можна заўважаць ці не заўважаць, але якія нельга абмінуць кожнаму чалавеку, калі ў сэрцы сваім праз жыццё нясе ён усведамленне ўласнай адказнасці за ўсё, што «дзеецца на свеце». Хочацца адзначыць галоўнае — адсутнасць духоўнай сытасці ў творчасці паэта, якая, як ні хавай, заўсёды выпірае, азарэнне пакутліва-напружаным пытаннем «чаму?», якое заўсёды пранізвала творчасць сапраўдных паэтаў.

Не можа не здрыгануцца сэрца, калі чытаеш радкі з верша «Тры вышыні...», у якім паэт, поўны гневу і абурэння, гаворыць пра тых, хто няшчадна ставіцца да прыроды, па-драпежніцку вынішчае лясы. Прыгадаем яшчэ такія вершы, як «Ідуць дажджы», «Каменная філасофія», «Дні...», «У прымыльніку...», «Язык — як смык», «Прыбой ліловы», прыгадаем іх вялікі свет, поўны роздуму, і ўразумеем, што вершы гэтыя ўзносяць лірыку В. Зуёнка да сапраўднага мастацтва.

І вось перад намі новы зборнік вершаў В. Зуёнка «Крутаяр», сціпла і хораша аздоблены мастаком Г. Скрыпнічэнкам. Удумліва прачытаўшы яго, няцяжка заўважыць, што паэт застаўся верным сабе, сваім пазіцыям, што ён і ў новай кніжцы працягвае з чытачом размову, распачатую ў кнізе папярэдняй. Толькі ў «Крутаяры» голас паэта стаў больш разважлівы, памяркоўны, і тое, што раней гучала як заяўка («Дзяўбаць зярнят не буду пеўнікам — жыву сяўбой, бяру сяўбой»), у новай кнізе набывае больш акрэсленыя рысы, бо паэт часцей выходзіць ужо з уласнага вопыту, набытага ў сутыкненні са складанымі праявамі рэчаіснасці.

Нібы ўдар камертона настройвае гучанне зборніка верш, якім кніжка пачынаецца — «Цішыня». Гэта цішыня не мёртвага царства, яна больш нагадвае напружаную сцішанасць старажытнага бору, прадчуванне блізкага зазімка, узрушанасць і ўтрапенне чалавека, які раней усвядоміў, чым адчуў, сваю знітаванасць з жыццём, часам, навакольнай рэчаіснасцю. Таму паэт мусіць дадаць у вершы «Палыхаюць паходні гісторыі»: «Цішыні не чакаю... праз год і праз сто грымець атакам і перастрэлкам». У гэтым вершы, думаючы пра будучыню, паэт сцвярджае чалавечнасць, гаворыць, што шлях да самадасканаласці чалавека праходзіць праз барацьбу за выпраўленне яго маральна-этычных хібаў.

Прачытаўшы вершы «Яшчэ планета не астыла», «Рэвалюцыя», «Дзень і ноч», «Ты пайшоў», «З выстаўкі», уключаныя ў зборнік «Крутаяр», пераконваешся ў тым, што паэт можа гаварыць пранікнёна, хвалююча на тэмы высокага грамадскага гучання, на тэмы, вырашэнне якіх, на думку некаторых літаратараў, немагчыма без страты мастацкіх вартасцей твора. Вось пачатак аднаго з такіх вершаў:

> У кожнай сасны баравікоў
> Як прад вайной сыноў
> у мацярок,
> І памяць — звон маланкавых
> падкоў,
> І цішыня — узведзены курок...

Для паэта жыццё — гэта неадарваныя адна ад аднае прыступкі ў будучыню, гэта паступальны працэс, у аснове якога — пераемнасць лепшых здабыткаў:

> Вось так і ў мяне — турбот аж
> кішыць,
> Сонца — па рупнасці — брат мой.
> Я тут, на зямлі, каб мінулае
> сшыць,
> З будучым моцнаю дратвай.

Аналізуючы важнейшыя праблемы нашага веку, вучоныя асабліва вылучаюць тры з іх: праблему тэрмаядзернай вайны, голаду і праблему перанасычэння навукова-тэхнічнай інфармацыяй. З гэтым можна пагадзіцца, дадаўшы яшчэ сюды праблему выхавання якасна новага чалавека. Гэта той краевугольны камень, без уліку якога немагчыма вырашыць усе вышэйназваныя праблемы. Само жыццё вылучае літаратуру на перадавыя рубяжы барацьбы за будучыню, бо яна заўсёды была «вешчуном дабра і справядлівасці». Вядомы рускі крытык Пісараў гаварыў, што сапраўдны паэт павінен разумець, ведаць усё, што ў дадзеную хвіліну цікавіць самых лепшых, самых разумных і самых адукаваных прадстаўнікоў яго веку і яго народа. Як жа актуальна і справядліва гучаць гэтыя радкі і ў наш час!

«Крутаяр» В. Зуёнка, напоўнены хвалюючым пахам роднай зямлі, невымерным акустычным багаццем роднага слова, сведчыць пра новы этап мастацкага развіцця паэта. Вось радкі з верша «Зазімак»:

> Чарнатроп. А узверх —
> навасёлам
> Лёгкадумны гарэза-снег.
> Суха, звонка — раптоўна
> вясёлы
> Трэснуў стрэл — пераспелы
> арэх.
> І жаданым ядром са скарлупкі
> Пакаціўся ў нізіну заяц...

Кожны радок тут свежа-пякучы, як іскрыстае паветра сонечнага лютаўскага ранку, а ўвесь верш ахінае цябе марознай празрыстасцю і цнатлівасцю. І зроблена гэта лёгка і хораша, без адчування аўтарскай натугі ў адшуканні адзіна-дакладнага слова.

В. Зуёнак умее «растварыцца» ў навакольным асяроддзі, вярнуць чытачу ў сваёй першаснове водар забытых фарбаў і гукаў, умее «па-барадулінску» жывапісаць словам (мабыць, невыпадкова Р. Барадулін рэдагаваў на грамадскіх асновах яго зборнік «Крэсіва»), умее гаварыць з чытачом даверліва і шчыра, адчувае асаблівасці нашага часу, што разам з незвычайнымі дасягненнямі падкідвае нам і новыя праблемы, якія неабходна вырашаць зараз жа, каб не пакінуць нашчадкам неразблытаны клубок нашых трывог і памкненняў.

Прачытайце вершы «Ноч разліта...», «Поўдзень», «Фантазія скошанага лугу», «Той жніўнаіі ноччу...», «Маналог дачнага пеўня», «Ад нядзелі да нядзелі», «Самавар на гарышчы», — і вы ўбачыце, што паэзія В. Зуёнка бярэ вытокі з празрыстай і заўсёды свежай крыніцы народнага духу.

Але было б недаравальна не паказаць паэту і агрэхі, якія дапускае ён на ўрадлівай глебе творчасці, хоць іх не так ужо і шмат.

У кніжцы вершаў «Крутаяр» голас паэта стаў больш разважлівы, памяркоўны, зазначалі мы раней. Але часам здаецца, што набыццё гэтых якасцей каштавала паэту і пэўных страт — у непасрэднасці, смеласці і рашучасці паэтычнай думкі. Паэт, як бы азіраючыся на пройдзенае, непакоіцца: «А што скажуць людзі?» Таму, не адштурхоўваючыся ад апрабаваных знаходак і прыёмаў, ён ідзе часам у шырыню, а не ў глыбіню развіцця свайго паэтычнага таленту. Вершы паэта ў нейкай ступені пачалі траціць ранейшую дынамічнасць, свежасць і першароднасць гучання, паэт міжвольна мусіць паўтарацца.

Так, верш «Нібы за стол бяседны...» вельмі блізкі па сваёй задуме і структуры да верша «Я сябра кожнай птушцы...» з кнігі «Крэсіва», а верш «На сэрцы — непакою камень...» пераклікаецца з вершам «Ралля — аснова...» з гэтай жа кнігі.

І яшчэ. Паэту, які можа лёгка, без прыкметнага напружання вязаць добрае вязьмо з роднага слова, нельга так гаварыць:

> Трэба ж дзень новы і ноч
> састрачыць,
> Каб не разлезлася вечнасць,
> Як індпашыўскі касцюм на
> плячы,
> Адфастрыгаваны па плане
> сустрэчным.
> («Люблю цікаваць...»).

Верш «Вясновая казка» у зборніку «Крэсіва» пачынаецца радкамі: «Гэтак спалася добра!.. Сп'янелы ляжу на гарышчы...» На гарышча забраўся паэт і ў новым зборніку: «як рыпне гармонь на ігрышчы, як хтосьці пратупае спешна — нібыта з неба, з гарышча скачуся анёлам грэшным».

«Калі нікчэмнай раўнавагі лад святыя згадкі ўскалыхнуць нясмела, іх спелянаць — чаканых немаўлят, — не паспяшаюся ў шматкі паперы белай», — пранікнёна сказаў паэт у хвіліны роздуму, выказваючы свае адносіны да творчасці. Але і без гэтага прызнання мы верым у паэта, спадзяёмся на яго.

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ.

Васіль Зуёнак. «Крутаяр». Выдавецтва «Беларусь». Мінск. 1969.

ГЭТА НЕ ПРАФЕСІЯ, А ШЧАСЦЕ...

ЛЮБІМЫЯ словы Алега Лойкі, прынамсі, ранейшага — летуценне, светлы сум, далеч, шлях, дарога. Папярэднія яго кнігі так і называліся: «На юначым шляху», «Дарогі і летуценні». Застаецца верным сабе паэт і ў сваім новым зборніку «Дзівасіл» (тут, дарэчы, мы знаходзім нямала цёплых радкоў аб вернасці). І ў «Дзівасіле» сустракаюцца, у самых розных сувязях і кантэкстах, тыя ж словы: «ты кажаш, што тут добра летуціцца...», «І летуценна ціхі запаўночны час люблю...», «Цішу і песні, цяпло, летуценні...», «Успамінаю як аб самай светлай далечы...», «Калі ў дарозе ты далёкай...» і г. д. За знешнім — унутранае, за пэўным стылем — пэўнае светаадчуванне. Для Лойкі-лірыка заўсёды былі характэрны летуценнасць, — то задуменна-мяккая, то рамантычна-ўзнёслая, — эмацыянальная ўзрушанасць, схільнасць да паэтычнай экзальтацыі. У адным са сваіх ранейшых вершаў ён прызнаваўся:

> Мне заўсёды чагось нестае,
> Штосьці вабіць, кудысьці
> цягне...

Верш гэты называўся «Мне спакою не ведаць», паэт дэклараваў у ім сваю нязгоду з ціхім спакойным існаваннем, але свой грамадзянскі ідэал ён уяўляў і выказваў яшчэ вельмі агульна. Яшчэ не было перакапання, было толькі добрае, крыху наіўнае парыванне:

> Знаць, якім будзе заўтра дзень,
> І якой за сталом бяседа,
> І якім будзе лёс людзей
> Год праз трыста
> мне рупіць ведаць!..

Аддае А. Лойка даніну рамантычна-юначай летуценнасці і ў сваёй новай кнізе.

> Не магу я дня пражыць
> без мары,
> Сняцца мне снягі
> Кіліманджара, —
> Незнаёмы, неабдымны свет!..

На першы погляд можа здацца, што паэт не схільны змяняцца і ў нечым іншым (тут я ўжо маю на ўвазе не пастаянства, а аднастайнасць), і што ён, маўляў, піша ўсё аб адным і тым жа і ўсё так жа. Ці не аб гэтым сведчыць хаця б ужо тое, як ён пачынае свае вершы? — «Ручаёў лясных я не мінаю», «Якая яна векавая», «Хмары плывуць панура», «Кветкі калыша ветрык ласкавы», «Люблю над гмахамі блакіт», «Каханне вырай — зорны карагод», «Аснежаная Літва сняжынкамі карагодзіць» і г. д. Бачыце, усё той жа ручаёк, той жа ветрык, тыя ж зоркі, тыя ж... тэмы, вобразы, матывы, рытмы. «Філалагічнае пакаленне, — сказаў бы адзін наш крытык, — і чаго ад яго хацець». Тым больш, што ў дадзеным выпадку мы маем справу з сапраўдным, прафесійным філолагам: Алег Лойка — доктар філалагічных навук, выкладае літаратуру, піша пра паэзію артыкулы, рэдагуе паэтычныя зборнікі і — выдае свае кнігі.

Але давайце не будзем верхаглядамі, давайце не будзем спяшацца — з вывадамі, з ярлыкамі. А тым больш са спажывецка-эстэцкім падыходам да літаратурнага твора: мне падабаецца — не падабаецца, мне па густу — не па густу.

Так, новая кніга А. Лойкі не пазбаўлена недахопаў, у тым ліку і старых для паэта, ён аддае даніну наіўнай паэтызацыі, лепш сказаць, уяўнай паэтычнасці (глядзіце пачатковыя радкі, якія я толькі што прыводзіў). Яго верш часам занадта, як кажуць, традыцыйны па форме, някідкі вонкава, не бойкі. Сціплы, яшчэ дадаў бы я. Але давайце будзем яго прымаць, калі прыгадаць вядомую прыказку, не па вопратцы, а па розуму, па зместу. Давайце будзем дачытваць і дадумваць да канца, скажам, вершы першага раздзела кнігі — таго раздзела, які яўна дораг аўтару, раз ён адкрыў ім кнігу, але які якраз, па прычыне сваёй вонкавай някідкасці, і можа быць недааацэненым.

Раздзел (і ўся кніга) пачынаецца вершам «Ручаёў лясных я не мінаю...» Лясны ручаёк нагадвае паэту, «як ціхмяны жураўель рыпіць». Жураўля таго даўно няма,

> Ды пакуль ручай ля ног
> звініць,
> З жураўлём старым мяне яднае
> Дарагая, залатая ніць.

Тут яшчэ аўтар абмяжоўваецца канстатацыяй. Але вось чытаеш наступны твор, які з'яўляецца ўнутрана працягам першага, і радуешся свежасці яго пачуцця, аўтарскаму адкрыццю. Так, аб сустрэчы з роднымі мясцінамі напісана шмат, пісаў аб гэтым і Алег Лойка. Так, жаўранак, ветрык, сіні дымок — гэта не нова. Але паслухайце, якое адчуванне перажывае на гэты раз аўтар:

> Ніхто са мной так радасці не
> дзеліць,
> Як жаўранак і ціхі васілёк,
> І ветрык, што дымкі
> з дамоў кудзеліць,
> І бор, што кліча пошумам
> здалёк.
> Ніхто са мной і гора так не
> дзеліць,
> Як зоры ў векавечнай вышыні,
> Лугі над беласнежнаю пасцеляй,
> Дарогі ў задуменні жытніх ніў.

Мы звычайна чыталі вершы аб радасці, якую выклікае ў сэрцы паэта выгляд дарагой яму прыроды. Але прырода, аказваецца, не толькі радуе, яна яшчэ можа і дзяліць з намі нашу радасць і гора. Заўважана тонка і мудра. І выказана ў адпаведнай псіхалагічнай танальнасці:

> Спявай, жаўрук!..
> Квітней, мая валошка!..
> Шумі, мой бор, да болю
> дарагі!..
> Найменшая казюрынка і мошка,
> Вітайце, як найбольшыя багі!
> Апальвай, сонца, плечы мне
> і грудзі,
> Віхор, у твар адкрыты вечна
> дзьмі!
> Пакуль дзяліць мы з вамі
> радасць будзем,
> Пакуль дзяліць мы з вамі
> гора будзем,
> Паэтамі мы будзем і людзьмі!

Я прывёў гэты верш поўнасцю таму, што ён у нейкім сэнсе праграмны для паэта, што ў ім выказана самая запаветная, можа быць, яго думка: калі ты любіш свет жыцця і прыроды і ён табе адказвае тым жа, як сваёй часцінцы, дзеліць з табой тваё радасць і гора, ты можаш быць задаволеным, можаш адчуваць сябе чалавекам. У непарыўным адзінстве з жывой прыродай («Не, не язычнік я...», «Камень», «Першая адталая зямля», «Шчаўе»), у вернасці запаветам і ўрокам мінулага («Запавет», «Ракаўскія валы», «У гэты вечар», «Ефрасіння Полацкая», «На магіле Дуніна-Марцінкевіча»), у любві да штодзённай працы («Праца», «Калі цябе не разумеюць», «Возяць вокны»), у дружбе з людзьмі, у каханні («Каханне вырай», «Калі ў дарозе ты далёкай», «Як пахне у руках тваіх язмін»), у няспынным, неспакойным імкненні да дасканаласці, да ідэалу («З нас кожны...», «Калі пазбудуся, калі...», «І мне наканаваны бой...», «Паверка») — бачыць паэт адзіна надзейную крыніцу высакароднасці, духоўнасці, сапраўднай радасці быцця.

> Нішто ўжо мне на свеце не
> забаўка,
> Усё — маё жыццё, мая любоў, —

гаворыць паэт, і гаворыць зноў-такі пераканаўча, важка, бо словы вынашаны, бо за імі — радасць і боль рэальнага жыцця, жыццёвы вопыт, жыццёвая мудрасць. З мудрасцю прыходзіць і сапраўдная мужнасць. І я, чытач, веру, што паэт не кідае слоў на вецер і тады, калі гаворыць:

> Сіні, нерасплёсканы зеніт.
> Не зглядзецца — маладое поле...
> Калі я душой з зямлёю зліт,
> Ці ж збаюся зліцца з ёю
> колісь?..

У адным з сваіх вершаў («Не баюся нямоглай старасці») Алег Лойка дзеліцца сваім сумненнем — як быць зразуметым другімі? Лішняе, мне здаецца, сумненне: чым смялей выказвае і сцвярджае сябе чалавек, тым больш зразумелы ён для другіх. Гэта верна і ў дачыненні да мастацтва, да паэзіі. Гэта мы бачым і па новай кнізе А. Лойкі. Давер аўтара да сябе, да сваіх адчуванняў і думак, да свайго жыццёвага вопыту прынёс яму добры плён, надаў яго лірыцы значнасць і навізну.

Але не толькі лірыцы, калі мець тут на ўвазе вершы з «я», не толькі вершам першага раздзела. Прызнаюся, што мяне асабіста Алег Лойка парадаваў асабліва вершамі з раздзела «Такі ўжо час», у прыватнасці, такімі, як «Багі» і «І мне наканаваны бой...», «Догмы», «Мялеюць рэкі», «Паверка». Яны сведчаць аб чуйнасці паэта да праблем і з'яў нашага сучаснага жыцця, аб яго ўменні выступаць у жанры верша публіцыстычнага, сацыяльна-завостранага.

Апрача двух названых мной раздзелаў ёсць у кнізе «Дзівасіл» яшчэ два замежна-падарожныя цыклы («Аснежаная Літва» і «Парыж, Парыж...») і паэма «Белая вежа». Яны таксама варты ўвагі, на іх таксама варта было б спыніцца, у прыватнасці, на «Белай вежы», але самае галоўнае, здаецца, я ўжо сказаў. І хачу яшчэ раз паўтарыць: багаты талент Алега Лойкі парадаваў нас новымі гранямі і здабыткамі. «І зноў пачынаецца шчасце першага і не апошняга радка», — сказаў у адным вершы паэт. І я, чытаючы гэты верш, успомніў словы Леона Феліпе: «Такая мая прафесія — чуць патаемнае біццё сэрцаў людзей, народаў і зор. Зрэшты, не. Гэта не прафесія. Гэта — шчасце...».

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

Алег Лойка. «Дзівасіл». Вершы. Выдавецтва «Беларусь». Мінск. 1969.

Малюнкі мастака А. Заборава да кнігі «Будучыня» Э. Самуйлёнка, якая рыхтуецца да выдання ў выдавецтве «Беларусь».

З НЕПАКОЕМ ЗА ЧАЛАВЕКА

Жыццё пражыць — не поле перайсці. Чалавечы шлях не заўсёды роўны, трапляюцца на ім і крутыя павароты, калдобіны. Не кожнаму ўдаецца своечасова абмінуць іх. У такім выпадку чалавеку, які парушыў нормы грамадскага жыцця, даводзіцца мець справу з органамі правасуддзя.

Вялікую адказнасць бярэ на сябе юрыст. Яго абавязак — не толькі вызначыць ступень віны чалавека, але і дамагчыся, каб яе зразумеў сам падсудны, зрабіў правільныя вывады.

Галоўным героем кнігі «Мерай закона і сумлення» А. Капусціна з'яўляецца народны суддзя, чалавек прынцыповы і непадкупны, чулы да сумленных людзей і непрымірымы да злачынцаў. Ён змякчыў прысуд Грыневічу, які трапіў на лаву падсудных выпадкова, змякчыў, нягледзячы на прэтэнзіі і пагрозы пацярпеўшага, асепленага сваёй бядой. Але быў бязлітасны да Мірановіча, які пасягнуў на самае дарагое — жыццё чалавека. Дарэмна спрабаваў забойца зваліць віну на гарэлку. Не ўдалося. Заслужаную кару панёс і махінатар Фядос Гарбыль. Не дапамаглі яму ні нахабства, ні падроблены дакумент. Паступова чытач пранікаецца пачуццём павагі да суддзі, гэтага нястомнага шушукальніка ісціны, які шчыра любіць людзей, глыбока разумее іх псіхалогію, умее заглянуць у самыя патаемныя закуткі душы, у любых абставінах добра валодае сабой.

Пэўную цікавасць уяўляюць і думкі аўтара аб вытоках злачыннасці, аб выхаваўчай ролі грамадства, таварыскіх судоў, калектыву. Аўтар настойліва праводзіць думку аб адказнасці кожнага чалавека за лёс тых, хто знаходзіцца побач.

Крыху аб мастацкіх вартасцях кнігі. Напісана яна проста, шчыра. Трапнымі штрыхамі аўтар ствараe абстаноўку, вобразы людзей. Трапляюцца ўдалыя пейзажныя замалёўкі. Яны, як правіла, выступаюць у выглядзе фону, на якім разгортваецца дзеянне.

Кніга А. Капусціна «Мерай закона і сумлення» — цікавая і карысная. У гэтым пераканаецца кожны, хто яе прачытае.

М. ЯНЧАНКА.

А. Капусцін. «Мерай закона і сумлення». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1969.

ВЫСОКІ ПАВЕРХ ЖЫЦЦЯ

З УСІХ прафесій, якія існуюць на свеце, асабліва вылучаецца адна — прафесія будаўніка. Мо сказваецца тут яе гістарычная выснова, а мо — сама чалавечая сутнасць, неадольная патрэба чалавека будаваць, ствараць. І, мусіць, менавіта таму так цесна перапляліся між сабою розныя паняцці, якія мы ўкладваем у адно слова — будаўнік. Кім бы ні быў чалавек, але калі ён працуе сумленна, калі яго праца прыносіць людзям карысць, мы кажам пра яго — стваральнік, будаўнік новага жыцця. Прыкметы часу, тое новае, што прыходзіць у жыццё, мы больш за ўсё адчуваем па тым, што звязана з будаўніцтвам.

Можа быць, менавіта таму, калі мы чытаем аповесць Алеся Савіцкага «Самы высокі паверх» — аповесць пра будаўнікоў, — мы адразу акунаемся ў шырокую плынь жыцця, знаёмімся з духоўным светам нашага сучасніка, адчуваем яго трывогу і непакой, яго мары і памкненні.

Аповесць пачынаецца як быццам звычайнай гісторыяй. Лявон Бугрым пасля дзесяцігодкі не прайшоў па конкурсе ў Маскоўскі універсітэт, а яго школьнага сябра Віктара Зубка — залічылі. Віктар падаецца ў Маскву, а Лявон — на будаўнічую пляцоўку. Спачатку ў Лявона былі і крыўда, і зайздрасць да сябра, і незадаволенасць самім сабою. Але паступова, адчуваючы падтрымку сваіх новых таварышаў, іх зацікаўленасць у яго, Лявонавым, лёсе, ён пачынае разумець, што праца на карысць грамадства — вызначальнае ў чалавеку, што «калі чалавек працуе з душою, з ахвотаю і праца яму па сэрцы — ён робіцца прыгажэйшым...»

З разуменнем гэтага прыходзіць і другое — усведамленне грамадзянскага абавязку і адказнасці перад людзьмі, усведамленне таго, што трэба мець чыстае і непарушнае сумленне, што ў жыцці галоўнае — быць прынцыповым і шчырым.

Пісьменнік тонка прасочвае, як паступова ідзе станаўленне характару Лявона Бугрыма, як больш акрэсленым становіцца яго светапогляд, перакананасць.

І калі, пасля ўжо вучобы ў Маскве, прыязджае Лявон працаваць у родны Прыдзвінск і бачыць, што яго былы сябра Віктар Зубок пнецца ўвесь час дагадзіць начальству (для гэтага начальства пачалі будаваць на другім паверсе кватэры з лепшай планіроўкай, з лепшымі зручнасцямі), ён не мірыцца з гэтым.

Лявон Бугрым змагаецца з двурушнікамі, прыстасаванцамі, вядзе адкрытую і прамую барацьбу са сваім былым сябрам, які стаў на шлях беспрынцыповасці, змагаецца за чалавечае ў чалавеку, за непадкупнае і чыстае сумленне, высокія маральныя якасці. Было ў яго шмат бяссонных начэй, было нямала цяжкасцей і непрыемнасцей. Лявон дамогся ўсё ж свайго, адолеў у сваім жыцці «самы высокі паверх», тую мяжу, «ступіўшы за якую, ты адкідваеш ад сябе нешта благое, робішся чысцейшы, больш мужны і смелы».

Лявон не толькі добры працаўнік, але і шчыры сябра, сумленны сем'янін, чалавек багатай душы і чулага сэрца, для якога людское гора — яго асабістае гора, людское шчасце — ягонае шчасце, бо ён ясна ўсведамляе, што «чалавек не можа быць шчаслівы і спакойны, калі ведае, што ягоны спакой здабыў ён не сам асабіста, што ён не заваяваў сваё шчасце ў змаганні, а выштукаваў яго, выкруціўся неяк ад цяжкасцей і добра ўладкаваўся толькі сам...»

Героі аповесці «Самы высокі паверх» — у дзеянні, у штодзённым пошуку, хоць пошук гэты часам вельмі нялёгкі. Не адразу знаходзіць сваё месца ў жыцці Казімір Свірыдаў, сціплы і сумлены юнак. У свой час ён быў асуджаны. Трапіўшы потым на будоўлю, Казімір па-новаму глянуў на жыццё, на людзей, на самога сябе. Думаецца, што ён абавязкова знойдзе сваё сапраўднае месца ў жыцці. Развітваемся мы з ім, калі ён экстэрнам заканчвае сярэднюю школу і едзе разам з Зінай Гарошкай — сваёй сяброўкай — працаваць на Брацкую ГЭС.

Ад простага будаўніка да здольнага пісьменніка — такі жыццёвы шлях Барыса Шагуна, талент якога набірае сілу ў калектыве, сярод працавітых людзей.

У імя людзей і для людзей жывуць і працуюць прараб Іван Тарасавіч Рогач, чалавек крыху грубаваты, але прынцыповы і справядлівы, для якога працаваць — дык працаваць, а не хавацца за чужую спіну, і архітэктар Раман Пятровіч Крыштоп, які ніколі нічога не робіць супроць свайго сумлення, заўсёды імкнецца прынесці сваёй працай радасць людзям, і многія іншыя героі аповесці «Самы высокі паверх», для якіх праца стала эстэтычнай катэгорыяй.

Пісьменнік не закрывае вочы і на тое, што яшчэ сустракаюцца ў нас людзі, якія хочуць пажывіцца за кошт другіх, для каго асабістае «я» вышэй за ўсё. Яны жывуць па прынцыпе: абы мне было добра. Гэта і піжоны Калумб і Жора, і грамадзянка Цырына, якой даражэй за ўсё ўласны гнілы плот, і цэлая галерэя «патрыцыяў» на чале з дырэктарам гаркамунгаса Арубкам... Супроць іх, гэтага людскога пустазелля, і накіравана вострае пяро пісьменніка.

Алесь Савіцкі ўмее ўбачыць і прасачыць тыя зрухі ў чалавечай свядомасці, якія адбываюцца на пэўным этапе развіцця савецкага грамадства, жыве жыццём свайго часу, радуецца яго радасцямі, пакутуе яго пакутамі. Захапляецца і хораша гаворыць пісьменнік пра непаўторную прыгажосць роднага Прыдзвіння, яго прыроду, якая, дарэчы, нідзе не падаецца адасоблена ад чалавека.

З кожным новым творам сталее талент А. Савіцкага. Пісьменнік ясна ўсведамляе і заўсёды помніць запавет Кузьмы Чорнага: «Творчасць — гэта не ёсць умелая падача гатовага матэрыялу. Творчасць — гэта ператварэнне матэрыялу ў новыя якасці».

Аповесць «Самы высокі паверх» — добры доказ гэтаму.

М. БАЗАРЭВІЧ.

Алесь Савіцкі. «Самы высокі паверх». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1969.

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

Сезон 1969-70 гг.

ІГРАЕ ГЕОРГІЙ КЛАЧКО

Імя гэтага артыста вядома многім меламанам — скрыпач Георгій Клачко з удумлівых і працавітых музыкантаў, чыя творчасць аднолькава цікавая і плённая і ў складзе Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, і ў сольных выступленнях. Высока ацэньваюць яго ігру і прафесіяналы, і аматары. Рэпутацыю майстра ён заваяваў упартай працавітасцю. Мы помнім, як ён пераступіў парог Беларускай кансерваторыі ў 1939 годзе. Юнак валодаў інструментам, з захапленнем выконваў складаныя творы Паганіні, Венявскага, Чайкоўскага... Паступіўшы вучыцца ў клас прафесара А. Амітона, малады музыкант зразумеў, што кожны твор вымагае не меншага, хай сабе і адмысловага з тэхнічнага боку выканання, а суладнасці паміж задумай кампазітара і выкананнем.

Старонкі яго біяграфіі — тыповыя для людзей пакалення, чыю вучобу абарвала вайна. У салдацкім шынялі Георгій вярнуўся ў кансерваторыю. Потым ён займаўся ў аспірантуры Ленінградскай кансерваторыі, і тады пачалася планамерная і інтэнсіўная дзейнасць на канцэртнай эстрадзе. Пашыраецца рэпертуар скрыпача, і ён авалодае самымі складанымі старонкамі музычнай літаратуры. Артыст арганічна, умеючы стрымліваць сябе, а калі трэба, адкрываць усе магчымасці інструмента, уваходзіць у ансамбль. А гэта — таксама рыса таленту: артыст аркестра павінен дакладна ведаць прызначэнне сваёй партыі ў творы, у агульным гучанні партытуры. Георгій Клачко мае пачуццё локця ў садружнасці вялікага ансамбля. Што ж датычыць яго сольных выступленняў, дык надаўні канцэрт, на якім артыст выконваў творы Хачатурана і Пракоф'ева, пацвердзіў высокую рэпутацыю гэтага музыканта.

Клачко любіць музыку буйных форм — тут саліст можа і прадэманстраваць свае выканаўчыя здольнасці, і «паразважаць» уголас, паглыбіцца ў сутнасць аўтарскай задумы, даць ёй сваё мастацкае тлумачэнне. Мова яго інструмента — гэта вобразная мова, здольная перадаць самыя тонкія нюансы нотных старонак. Характэрна і тое, як паслядоўна раскрывае Клачко агульны пафас твора: дэталі, якія ён імкнецца распрацаваць з ювелірнай дакладнасцю, не замяняюць яму «самую» за магістральнай эмацыянальнай думкай кампазітара. У Другім канцэрце Пракоф'ева, напрыклад, музыкант лёгка і віртуозна «праадольвае» пэўную стрыманасць выказвання скрыпкі. Ён адчувае і перадае народны характар меладычных ходаў, знаходзіць натуральныя адценні і вытрымлівае строгі тон. Чароўнасць непаўторна-своеасаблівай гармоніі пракоф'еўскай музыкі вельмі дакладна захоўвае скрыпка Г. Клачко.

Іншы свет музычных вобразаў — канцэрт Арама Хачатурана. Тут ёсць нешта ад сакавітай мовы фарбаў М. Сар'яна — песняра Арменіі. Асабліва ярка гучыць Другая частка канцэрта. Засяродкаванасць музыканта спалучаецца з унутраным уздымам і непасрэднай эмацыянальнасцю выканаўцы, захопленага магутнай плынню лірыка-эпічнай споведзі. Праўда, можа ў пачатку і ў канцы твора артыст празмерна стрымлівае сябе ў перадачы стыхійнага характару весялосці, уласцівага Хачатурану наогул. Але гэта ідзе ад таго, што якраз так, стрымана, з філасофскім роздумам, успрымае гэты твор Г. Клачко.

Добра, што артыст іграе без «націску», з дапамогай якіх часам спрабуюць падкрэсліць віртуознасць і свабоду выканання. Ён валодае інструментам па-сапраўднаму, у яго немалыя магчымасці і ў левай, і ў правай руках. Ёсць нешта ў яго манеры ад таго, што часам называюць «класічным». Відаць, гэта праяўляецца найбольш поўна ў перадачы ім раскрыцця глыбінь аўтарскай задумы.

Мне даводзілася слухаць яго новыя рэпетыцыі твораў Генрыха Венявскага. Якое характэрнае і трапяткое, насычанае багаццем пачуццяў і выразнай думкай музыкі! Сталы музыкант працягвае ўдасканальваць майстэрства, і мы, відаць, неўзабаве будзем слухаць яго новыя канцэрты, якія прынясуць столькі мастацкай асалоды. За гэта яму і апладзіравала зала ў час таго выступлення, пра якое я напісаў.

Р. ГЛЯЙХЕНГАУЗ,
артыст Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР.

Госці Мінска

АД СТРОМ ЯДРАНСКІХ

На здымку: выступае джаз-ансамбль (Югаславія).

Мінскія аматары эстрады з цікавасцю сустрэлі калектыў артыстаў на чале з Сашам Суботам. Канцэрты югаслаўскіх гасцей праходзяць з поспехам. Аркестр выконвае творы класікаў і савецкіх кампазітараў, нацыянальную музыку і арыгінальныя нумары, створаныя гэтым ансамблем у садружнасці з аўтарамі. Імя Сашы Суботы карыстаецца папулярнасцю далёка за межамі Югаславіі. У нашай краіне аркестр выступае трэці раз.

Не зусім звычайна, па-свойму арыгінальна выконваюць артысты музыку з «Лебядзінага возера» П. Чайкоўскага. Спачатку слухачы здзіўляюцца, як невялікі аркестр так лёгка і прыгожа перадае меладычнае багацце вядомай усяму свету музыкі. Нават у жартоўных песнях народаў Югаславіі артысты перш-наперш раскрываюць напеўнасць мелодый, народжаных вясёлай душой і добрым настроем працоўнага чалавека, дасціпнага і нават гарэзлівага.

Слухачы цёпла сустракаюць спявачку Ліліяну Пятровіч. Многія памятаюць яе па выступленнях у маскоўскім «Мюзік-холе» у праграме «Мелодыі сяброў». Цікава, што яна сама ніколі не збіралася стаць спявачкай — Ліліяна па адукацыі скульптар-мастак, і яе вабіць мастацтва партрэта. А, магчыма, гэта таксама спрыяе яе творчым поспехам на эстрадзе — песні, якія яна выконвае, часта якраз і ўспрымаюцца як замалёўкі характараў, накіды да партрэта. Калі дзяўчына пачала спяваць на аматарскай сцэне, а потым на конкурсах, да яе прыйшла папулярнасць, прэміі, медалі...

Апладысментамі сустракае публіка выкананне Ліліянай Пятровіч і драматычных па характары твораў, і лірыку дзявочых пачуццяў, і грамадзянскую прамову.

Саліст ансамбля Мілан Субота падкупляе аўдыторыю прыродным пачуццём гумару і віртуознай артыстычнасцю. Ён сам піша музыку і таму так натуральна яе выконвае, быццам знаходзіцца сярод даўніх сяброў і экспромтам дорыць ім знойдзенае, як кажуць, у парадку імправізацыі. Ці не таму выбух добрага смеху выклікае яго зварот да публікі: «Я напісаў для вас некалькі песень, калі яны вам не спадабаліся, я напішу новыя...» Асабліва прыемнае ўражанне пакідаюць такія яго творы, як «Маўчанне», «Людзі і марсіяне», парафразы народных мелодый.

Моцны, з высакароднымі адценнямі голас у Джорджы Перузовіча. Ён спявае песні «Два таварышы», «Шчасце» так, што задушэўная манера і адкрыты давер, з якім артыст звяртаецца да залы, мімаволі прымушае нас успомніць Марка Бернеса.

Мінчане, развітваючыся з гасцямі, пажадалі ім поспехаў у Ленінградзе і Маскве, куды цяпер выправіліся яны.

Леанід МАРДЗІС.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

ЛЕНІНСКІ ЛЕТАПІС БЕЛАРУСІ

Ленін лічыў зусім непрыгодным казённа-бюракратычны падзел Расіі на губерні, які ніколькі не ўлічваў нацыянальнага складу насельніцтва і мясцовых бытавых і гістарычных асаблівасцей (т. 24, стар. 147). Выступаючы за буйныя цэнтралізаваныя дзяржаўныя ўтварэнні, якія з'яўляюцца вялікім гістарычным крокам наперад ад сярэдневяковай раздробленасці да будучага сацыялістычнага адзінства свету, Уладзімір Ільіч у той жа час лічыў недапушчальным зводзіць цэнтралізм да самавольства і бюракратызму (т. 24, стар. 141). Ён паслядоўна адстойваў дэмакратычны цэнтралізм, які толькі і можа даць шырокую абласную аўтаномію і мясцовае дэмакратычнае самакіраванне (т. 24, стар. 149).

«Царызм, — адзначаў Ленін, — самы рэакцыйны дзяржаўны лад. Адсюль выключная непазбежнасць нацыянальнага руху і патрабаванне ад велікарусаў прызнання права на самавызначэнне» (т. 24, стр. 389). Вялікі штуршок для ўздыму барацьбы беларускага народа, як і іншых народаў Расіі, за сваё нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне дала рэвалюцыя 1905 года. Гэта была буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя, якая, як указваў Ленін, «немагчыма без нацыянальнага руху і імкнення да стварэння нацыянальных дзяржаў цаогул» (т. 24, стар. 389). Менавіта ў выніку рэвалюцыі 1905 года наступіў бурны перыяд нацыянальнага абуджэння беларусаў. Уважліва сочачы за жыццём і барацьбой народаў Расіі, Ленін, натуральна, заўважыў і нацыянальны рух беларусаў і даў глыбокае тлумачэнне яго характару і мэт. Ленін адносіў Беларусь, як і Украіну, да тых краін, дзе нацыянальны рух з'яўляецца сучаснасцю: «Для ўкраінцаў і беларусаў, напрыклад, толькі чалавек, які ў марах жыве на Марсе, мог бы адмаўляць, што тут няма яшчэ завяршэння нацыянальнага руху, што абуджэнне мас да авалодання роднай мовай і яго літаратурай — (а гэта неабходная ўмова і спадарожнік поўнага развіцця капіталізму, поўнага пранікнення абмену да апошняй сялянскай сям'і) — тут **яшчэ** адбываецца» (т. 30, стар. 89). Ленін як ніхто глыбока разумеў складанасць нацыянальных праблем розных народаў і рэзка крытыкаваў тых, хто падганяў у нацыянальных адносінах усе народы краіны пад адзін шаблон. Ён гаварыў, што «англічане, французы, немцы, італьянцы хлусяць цяпер, гаворачы аб абароне сваёй айчыны ў гэтай вайне (першай сусветнай, — М. Е.), бо **не** родную мову, **не** свабоду свайго нацыянальнага развіцця абараняюць яны на справе, а свае рабаўласніцкія правы, свае калоніі, «сферы ўплыву» свайго фінансавага капіталу ў чужых краінах і інш.» (т. 30, стар. 90). Зусім іншая справа на Украіне і Беларусі: «Бацькаўшчына» тут **яшчэ** не праспявала ўсёй сваёй гістарычнай песні. «Абарона бацькаўшчыны» **яшчэ** можа быць тут абаронай дэмакратыі, роднай мовы, палітычнай свабоды супраць прыгнятаючых нацый, супраць сярэдневечча...» (т. 30, стар. 90).

Ленін бачыў своеасаблівасць Беларусі і Украіны яшчэ і ў тым, што яны цярпелі сацыяльны і нацыянальны прыгнёт не толькі з боку рускага царызму, але і з боку польскіх памешчыкаў. З часоў XVI—XVIII стагоддзяў, калі Беларусь і Украіна былі пад уладай Рэчы Паспалітай, польскія паны «захавалі прывілеі, якія заключаюцца ў прыгнёце чужых народаў», г. зн. украінцаў і беларусаў, бо «польскі памешчык прыгнятае ўкраінскага і беларускага «хлопа» (т. 30, стар. 46). Сапраўды, польскае памешчыцкае землеўладанне было адной з галоўных прычын эканамічнай і палітычнай адсталасці Беларусі, сацыяльнай і нацыянальнай забітасці беларускага народа.

Нацэльваючы краіну на сацыялістычную рэвалюцыю, Ленін і бальшавіцкая партыя патрабавалі прыняцця неадкладных і рэвалюцыйных мер супраць памешчыкаў і неадкладнай поўнай свабоды для ўскраін Расіі, у тым ліку і для Беларусі (т. 34, стар. 299).

У ходзе падрыхтоўкі ўзброенага паўстання Ленін надаваў выключна вялікае значэнне Беларусі як аднаму з важнейшых рэзерваў рэвалюцыйных сіл. На гістарычным пасяджэнні ЦК партыі ад 10 (23 па н. ст.) кастрычніка 1917 года ў спецыяльным паведамленні «Мінск і Паўночны фронт» Я. М. Свярдлоў гаварыў аб магчымасці ўзброенага выступлення ў Мінску і аб прапанове з Мінска аказаць дапамогу Петраграду пасылкай рэвалюцыйнага корпуса. Ленін у сваім выступленні на пасяджэнні ўказаў на неабходнасць «прапанову з Мінска выкарыстаць для пачатку рашаючых дзеянняў» (т. 34, стар. 392). Адзначыўшы факт «акружэння Мінска казакамі», Ленін перасцерагаў ад магчымасці другой карнілаўшчыны (т. 34, стар. 393).

Перамога Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі выклікала лютую нянавісць усёй буржуазіі Расіі. Маючы на ўвазе контррэвалюцыйныя дзеянні ў нацыянальных ўскраінах Расіі (Украіна, Каўказ, Фінляндыя, Беларусь), Ленін выкрываў іх сапраўдную сутнасць, указваў на новую групоўку класавых сіл, якая ішла ў працэсе барацьбы паміж буржуазным нацыяналізмам, з аднаго боку, і савецкай уладай, пралетарска-сялянскай рэвалюцыяй кожнай з гэтых нацыянальных рэспублік, з другога (т. 35, стар. 164).

У лютым 1918 года нямецка-кайзераўскія войскі пачалі прасоўвацца на землі Савецкай Беларусі. Старшыня Дрысенскага Савета Л. Урбан звярнуўся да Леніна за парадай, што рабіць у выпадку набліжэння немцаў да горада. Ленін неадкладна адгукнуўся на гэтую просьбу тэлеграмай: «Аказвайце супраціўленне, дзе гэта магчыма. Вывозьце ўсё каштоўнае і прадукты. Астатняе ўсё знішчайце. Не пакідайце ворагу нічога. Разбурайце пуці — дзве вярсты на кожныя дзесяць. Узрывайце масты» (т. 50, стар. 45). Гэтая ленінская дырэктыва стала праграмай дзеяння для ўсіх беларускіх камуністаў, для ўсяго беларускага народа на час нямецка-кайзераўскай акупацыі Беларусі.

Адзначаючы той трыумф, з якім буржуазія, у тым ліку і беларуская, сустракала нямецкую армію, Ленін выкрываў яе здрадніцкую контррэвалюцыйную сутнасць: «Буржуазія хоча вайны, бо хоча звяржэння Савецкай улады і згоды з нямецкай буржуазіяй» (т. 35, стар. 340).

Пасля выгнання нямецка-кайзераўскіх акупантаў па ініцыятыве і пры непасрэдным удзеле Уладзіміра Ільіча Леніна была створана БССР. Гэта было вялікай перамогай ленінскай нацыянальнай палітыкі. Гэта было здзяйсненнем спрадвечнай мары беларускага народа аб сваёй дзяржаўнасці, заваяванай ім у барацьбе за перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі пад кіраўніцтвам партыі бальшавікоў, вялікага Леніна.

Прадбачачы цяжкую барацьбу з унутранай контррэвалюцыяй і замежнай інтэрвенцыяй, Ленін, выказваючы волю савецкіх народаў, падае ў маі 1919 года ініцыятыву аб заключэнні ваеннага саюза паміж савецкімі рэспублікамі, у які ўвайшла і Беларусь (т. 38, стар. 401).

Выключна вялікую ўвагу ўдзяляў Ленін Беларусі ў 1919—1920 гадах, у час барацьбы з буржуазнай Польшчай. Ён увесь час трымаў у полі зроку Заходні фронт, патрабаваў большай увагі да яго і неадкладнай дапамогі. У чэрвені 1919 года, калі белапольскія войскі, падтрыманыя сусветным імперыялізмам, рваліся на Беларусь, Ленін указвае на неабходнасць узбраення мінскіх рабочых і забеспячэння іх ваенрукамі (т. 50, стар. 331). Ленін увесь час цікавіцца мірнымі перагаворамі з Польшчай і ўваходзіць ва ўсе іх дэталі.

Савецкі ўрад вымушаны быў пайсці на цяжкі мір з Польшчай, па якім Заходняя Беларусь і Заходняя Украіна былі адарваны ад савецкіх рэспублік. Ідучы на падпісанне міру, савецкі ўрад і Ленін зыходзілі з таго, што «польскім памешчыкам і капіталістам чужых земель не ўтрымаць» (т. 41, стар. 139), бо Беларусь «ніколі польскай не была і яе насельніцтва, што доўга цярпела прыгнёт польскіх памешчыкаў, не лічыла сябе польскім» (т. 41, стар. 319). Па-другое, Ленін і партыя бальшавікоў верылі ў рэвалюцыйныя сілы беларускага народа, у яго здольнасць пайсці на часовыя ахвяры ў імя вялікай інтэрнацыянальнай справы — ваеннага і палітычнага ўмацавання маладой Савецкай Рэспублікі. Вось чаму Ленін гаварыў, што «вырашэнне пытання аб Беларусі мы мелі на ўвазе не сілай зброі, а выключна толькі шляхам развіцця барацьбы ўнутры Польшчы» (т. 41, стар. 320), г. зн. рэвалюцыйнай барацьбы беларускага і іншых народаў Польшчы сумесна з польскім пралетарыятам. Ленінскае прадбачанне збылося — Заходняя Беларусь, якая засталася пад уладай буржуазнай Польшчы, паказала ўзор усенароднай рэвалюцыйнай барацьбы і ў верасні 1939 года ўз'ядналася з Савецкай Беларуссю.

Адразу пасля выгнання белапалякаў з Усходняй Беларусі Ленін клапоціцца аб аднаўленні ў ёй Савецкай улады, патрабуе найхутчэйшага выгнання памешчыкаў і раздачы іх зямлі сялянам-беднякам і саветам парабкаў (т. 51, стар. 231). Паколькі Чырвоная Армія панесла вялікія страты ў баях з інтэрвентамі і контррэвалюцыяй, Ленін выказвае пажаданне, каб «беларускія рабочыя і сяляне... з неадкладнай і рэвалюцыйнай хуткасцю далі... папаўненне ў трайной і чацвярной колькасці» (т. 51, стар. 263), на што беларускі народ адгукнуўся з вялікім энтузіязмам.

Ленін праяўляў выключную ўважлівасць да Беларусі, спустошанай дзвюма акупацыямі. Выслухаўшы і запісаўшы просьбы прадстаўніка Беларусі, які выступіў 22 снежня 1920 года на беспартыйнай нарадзе сялян, Ленін дае ўказанне выдаць усё неабходнае (т. 42, стар. 382). Па распараджэнні Леніна для правядзення веснавой сяўбы 1921 года ў БССР с РСФСР было адпраўлена 430 тысяч пудоў збожжа і вялікая колькасць сельскагаспадарчага інвентару. Былі таксама асігнаваны для патрэб сельскай гаспадаркі Беларусі значныя грашовыя сродкі. Ведаючы пра вялікія тарфяныя багацці рэспублікі і клапоцячыся аб іх хутчэйшай распрацоўцы, Ленін аддае распараджэнне Луначарскаму адправіць у Беларусь кінастужкі пра торфаздабычу.

Асабліва ўважлівы быў Уладзімір Ільіч да першых поспехаў у палітычным і гаспадарчым жыцці маладой беларускай рэспублікі. Даведаўшыся пра добрую работу Наркамата знешняга гандлю Беларусі па развіцці гандлю з заграніцай, Ленін 3 верасня 1921 года распарадзіўся аб тым, каб гэты вопыт быў выкарыстаны Цэнтрасаюзам РСФСР і каб Цэнтрасаюз прыняў меры па змяншэнні беставар'я і за межамі Беларусі (т. 53, стар. 169).

Умацаванне дружбы савецкіх народаў было заўсёдным клопатам Уладзіміра Ільіча Леніна. У канцы 1920 года ён даручае старшыні СНК БССР А. Чарвякову выпрацаваць праект пісьма ЦК РКП і дэкрэта СНК аб Беларусі (т. 54, стар. 436). У выніку ў пачатку 1921 года паміж РСФСР і БССР быў заключаны саюзны дагавор, які рэгуляваў іх дзяржаўныя адносіны і ўмацоўваў іх палітычныя і гаспадарчыя сувязі. Гэты дагавор з'явіўся важным крокам на шляху да ўтварэння СССР. Ужо цяжка хворы Ленін дыктуе свае нататкі па нацыянальным пытанні, у якіх гаворыць аб неабходнасці ўмацавання саюза сацыялістычных рэспублік, звяртаючы асаблівую ўвагу на забеспячэнне поўнага раўнапраўя ўсіх народаў у палітычным, гаспадарчым і культурным развіцці з тым, каб Савецкая дзяржава была для ўсяго свету ўзорам сапраўднай садружнасці народаў (т. 45, стар. 361).

Ленінскі летапіс Беларусі... Гэта — глыбока асэнсаваная, хвалюючая гісторыя аднаго з самых прыгнечаных народаў, які, звязаўшы свой лёс з вялікай партыяй Леніна, прайшоўшы пад кіраўніцтвам яе праз полымя рэвалюцыйнай барацьбы, стаў, разам з іншымі савецкімі народамі, яркім светачам для ўсяго чалавецтва.

Р. В. МЛОДЭК

3 снежня 1969 года раптоўна памёрла народная артыстка БССР Рыта Веніямінаўна Млодэк.

Р. В. Млодэк нарадзілася ў 1906 годзе ў Мінску. Пасля сканчэння Віцебскага музычнага тэхнікума і Мінскай вопернай студыі з 1933 года яна прайшла вялікі творчы шлях салісткі-вакалісткі ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР.

Р. В. Млодэк унесла значны ўклад у станаўленне і развіццё беларускага опернага мастацтва. На сцэне тэатра оперы і балета БССР яна стварыла цэлы шэраг яркіх вобразаў — Таццяны ў оперы «Яўгеній Анегін», Лізы ў «Пікавай даме», Марыі ў «Мазепе» П. Чайкоўскага, Яраслаўны ў «Князі Ігары» А. Барадзіна, Мікаэлы ў «Кармэн» Ж. Бізэ, Тамары ў «Дэмане» А. Рубінштэйна, Марфы ў «Царскай нявесце» М. Рымскага-Корсакава і іншыя.

Р. В. Млодэк была першай выканаўцай партыі Марысі ў беларускай савецкай оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага. У адкрытых канцэртах і выступленнях па радыё яна была актыўным прапагандыстам народных песень і вакальных твораў беларускіх кампазітараў.

За заслугі ў развіцці савецкага музычна-тэатральнага мастацтва Р. В. Млодэк была ўзнагароджана двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам «Знак Пашаны». У 1940 годзе ёй было прысвоена ганаровае званне народнай артысткі БССР.

Светлая памяць аб Рыце Веніямінаўне Млодэк надоўга захаваецца ва ўсіх, хто ведаў гэтага буйнога майстра беларускага опернага мастацтва.

Міністэрства культуры БССР,
Беларускае тэатральнае таварыства.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці народнай артысткі БССР Рыты Веніямінаўны Млодэк і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыцы.

Беларускае тэатральнае аб'яднанне глыбока смуткуе з прычыны смерці старэйшай салісткі оперы, народнай артысткі БССР Рыты Веніямінаўны Млодэк і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыцы.

Куток калекцыянера

ЮНАЦКАЯ ФІЛАТЭЛІСТЫЧНАЯ ВЫСТАЎКА

25 кастрычніка 1969 года ў Кіеве адбылося ўрачыстае адкрыццё 1-й Усесаюзнай юнацкай філатэлістычнай выстаўкі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. На 400 стэндах прадстаўлены калекцыі марак, прысвечаныя жыццю і дзейнасці У. І. Леніна, асваенню касмічнай прасторы, дасягненням народнай гаспадаркі СССР, развіццю навукі і тэхнікі, культуры і спорту.

Да гэтай падзеі прымеркаваны выпуск паштовай мініяцюры. У кампазіцыі, створанай мастаком Уладзімірам Калганавым, цэнтральнае месца займае паказ скульптурнага партрэта маладога Леніна, аўтарам якога з'яўляецца выдатны савецкі скульптар Уладзімір Цыгель. Контуры піянерскага і камсамольскага значкоў, размешчаныя справа, сімвалізуюць маладзёжны склад удзельнікаў выстаўкі, а сілуэт касмічнага спадарожніка — накіраванасць чалавечай думкі ў будучае, няспынны навукова-тэхнічны прагрэс, рамантыку пошуку.

Марка выканана ў чырвона-карычневым колеры на бледна-ружовым фоне.

Спосаб друку — камбінаваны: металаграфія з афсетам. Намінал 4 капейкі. Памер па перфарацыі 32,5 на 32,5 міліметра. Зубцоўка — грабеньчатая.

Новая марка атрымала па каталогу 3853-і нумар.

Людміла КЕЛІМ. (АДН).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

5 снежня

Першая праграма. 10-00 — навіны (М). 10-15 — «Для цябе, чалавек». Перадача, прысвечаная Дню Канстытуцыі СССР (М). 11-00 — для дзяцей. «Свеціць зорачка» (М). 11-30 — для дзяцей. «Цуды прыроды». Перадача з Калінінграда. 11-45 — для дзяцей. «Залаты ключык». Мастацкі фільм. 13-10 — для дзяцей. «Святочныя рытмы». Канцэрт дзіцячага народнага танцавальнага ансамбля «Равеснік». 13-45 — «На актуальную тэму». «Бізнес на паклёпе» (М). 14-00 — «Шляхі дружбы». Пра паездку ў Польскую Народную Рэспубліку калектыву мастацкай самадзейнасці Дома культуры прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання г. Мінска. 14-40 — «Закон нашага жыцця». Перадача, прысвечаная Дню Канстытуцыі СССР. 15-00 — «Дзяўчына з характарам». Мастацкі фільм. 16-30 — «Сонца над Расіяй». Музычная перадача (М). 17.00 — навіны (М). 17-15 — «Уладзімір Ільіч Ленін». Хроніка жыцця і рэвалюцыйнай дзейнасці». «За марксісцкую партыю новага тыпу». «Ільіч у Лондане». Дакументальны фільм (М). 17-45 — праграма каляровага тэлебачання. «У сям'і вялікай». Канцэрт (М). 19-00 — «Навальніца над Белай». Мастацкі фільм (М). 20-30 — «Эстафета навін» (М). 21-15 — праграма каляровага тэлебачання. Тэлевізійны тэатр мініяцюр. «Усмешкі сяброў» (М). 22-15 — «Фізкультура і спорт». Тэлечасопіс (М). 22-45 — «Канцэрт дружбы» (М). 23-45 — навіны (М).

Другая праграма. 11.45 — «Радавы сацыялізма». Тэленарыс (М). 12.15 — праграма Брацкай студыі тэлебачання (М). 14.00 — тэлевізійны тэатр для дзяцей. Е. Ільіна. «Гуля Каралёва». Тэлевізійны спектакль. Частка першая і другая (М). 19.00 — канцэрт інструментальнага трыо Грузінскай ССР. 19.45 — «Эзоп» — фільм-спектакль.

6 снежня

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Дэталі машын». 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — навіны (М). 10-00 — «Будзьце шчаслівыя!» (М). 10-30 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 10-50 — Музычная шкатулка». 11-00 — «Наша пошта». 11-30 — літаратурны тэатр. А. Асіпенка. «Вогненны азімут». 12-30 — да 150-годдзя Ваенна-інжынернай акадэміі імя В. У Куйбышава (М). Тэлевізійны народны ўніверсітэт. 13-00 — факультэт навукі і тэхнікі. «Вада планеты і чалавецтва» (М). 13-50 — факультэт культуры. «Новыя савецкія абрады і звычаі» (М). 14-30 — «Антэны і тэлевізійны прыём». Тэхнічная кансультацыя. 14-45 — «Сёння — рубеж перадавікоў, заўтра — здабытак кожнага». Праграма, прысвечаная калгасу «Новае жыццё» Жыткавіцкага раёна. Перадача з Гомеля. 15-30 — «Беларускія кампазітары — дзецям». «Сустрэча з песняй». Перадача-канцэрт. 16-00 — «Сельскі клуб». Перадача з Арэнбурга. 17-00 — навіны (М). 17-15 — «Свет сацыялізма» (М). 17-45 — «Навіны дня». Кінанарыс. 17-55 — праграма каляровага тэлебачання. Маскоўскі міжнародны турнір па хакеі. СССР — ЧССР (М). У перапынках — навіны (М). 20-30 — «На агеньчык» (М). 21-30 — «Валадары без масак». Перадача 3-я (М). 22-10 — «А ў нас...» Заключная перадача цыкла (М). 23-10 — навіны (М).

Другая праграма 10.30 — у эфіры «Маладосць». «Гарызонт». Перадача з Ленінграда. 11.30 — «Жыццё танца» (М). 14.30 — для дзяцей. «Добры дзень, гэта я — Калабок» (М). 15.00 — «Дзіўны Даука». Мультыплікацыйны фільм (М). 15.10 — «У краі Калевалы». Літаратурна-музычная кампазіцыя (М). 19.00 — «Палеская легенда». Мастацкі фільм.

7 снежня

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач 8.30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Тэарэтычная механіка». 9 00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — навіны (М). 9-30 «Будзільнік». Перадача з Саратава. 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 для дзяцей. «У нашых сяброў». Пра піянерскую арганізацыю Балгарыі. 10-50 — «Беларускія кампазітары — дзецям». Канцэрт сімфанічнай музыкі. 12-10 — дзіцячы экран. «Шапка-невідзімка». «Сябры Яцэка». Мультыплікацыйныя фільмы. 12-30 — «Іграе Лілія Дворжац» (фартэпіяна). 13-00 — «Карычневы туман над Рэйнам». Пра барацьбу працоўных Заходняй Германіі супраць мілітарызму і неанацызму. 13-20 — «На вечныя часы». Дакументальны фільм (М). 13-45 — Б. Шоу. «Пігмаліён». Спектакль Ленінградскага тэатра імя Ленсавета. Перадача з Ленінграда. У перапынках — навіны (М). 16-30 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. «У нашай акрузе». Перадача з Тбілісі. 17-00 «Сельская гадзіна» (М) 17-35 — Маскоўскі міжнародны турнір па хакеі. Канада — Швецыя (М). У перапынках — «Спартыўны тыдзень» (М). 20-30 — «Клуб кінападарожнікаў» (М). 21-30 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 22-30 — праграма каляровага тэлебачання. Вясёлая праграма (М). 23-15 — навіны (М)

Другая праграма 10.30 — «Здароўе». Навукова-папулярная праграма (М). 11.00 — для юнацтва. «Шукальнікі» (М). 11.50 — «Хачу ўсё ведаць». Кіначасопіс (М). 12.00 — для школьнікаў. «Праект «Вось-Т». Перадача з Ленінграда. 12.30 — для школьнікаў. «Творчасць юных». Перадача з Ташкента 13.00 — «У свеце мастацтваў». «Помнікі архітэктуры Рыгі». Перадача з Рыгі. 18.00 — «На бойкім месцы». Фільм-спектакль. 19.40 — «Сустрэча з Мірэй Мацье». Фільм-канцэрт.

НЕКАЛЬКІ ІМГНЕННЯЎ МАСТАЦТВА

Усяго адзін раз давялося мне бачыць Вольгу Лепяшынскую на сцэне. Але на ўсё жыццё запомнілася яна мне ў палёце...

Уладзімір Іванавіч Неміровіч-Данчанка гаварыў, што геній акцёра або танцоўшчыцы стварае на сцэне нейкія імгненні, дзеля якіх існуе ўвесь тэатр, імгненні найвышэйшага творчага гарэння, калі мы, прысутныя ў зале, баімся перавесці дыханне, з замiраннем сэрца сочым за вялікім і непаўторным артыстычным акрыццём, якое адбываецца на нашых вачах.

Некалькі дзён назад Вольга Лепяшынская, праслаўленая балерына, народная артыстка СССР, неаднаразовы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, была госцем артыстаў Беларускага акадэмічнага тэатра оперы і балета, таму наша першае пытанне да яе — аб спектаклях, акцёрах, рэжысуры.

— Па-першае, павінна сказаць, што я сустрэлася з высокапрафесіянальнай трупай. З калектывам маладым і творчым. Мне давялося паглядзець толькі два спектаклі — «Золушка» і «Выбранніца». Пра іх трэба гаварыць сур'ёзна. Гэта — сапраўдная харэаграфія. Кожны балетны тэатр мог бы ганарыцца імі. Я з вялікай цікавасцю сачу за лёсам, на мой погляд, вельмі адоранага чалавека Атара Дадзішкіліяні. Гэта сур'ёзны і цікавы мастак-шукальнік.

— Мы памятаем, Вольга Васільеўна, ваш прыезд у Мінск у 1953 годзе, вашы дзівосныя Адэта і Адзілія — у нашых сэрцах. А ці запомніўся вам той візіт?

— Канечне! З Мінскам мяне многае звязвае. Маім першым партнёрам па сцэне быў ваш Канстанцін Мулер. Мне даводзілася бываць і выступаць у Мінску яшчэ ў 1944 годзе. Гэта быў вельмі цяжкі год, але на ўсё жыццё я запомніла тое сонечнае цяпло, якім акружылі мяне мінчане. Ларыса Пампееўна Александроўская недзе даставала пончыкі і падкормлівала мяне перад выступленнем... Дробязь? Не, павінна прызнацца, што гэта былі, здаецца, самыя смачныя пончыкі ў жыцці. Я жартую, але гэта і праўда так...

Пакуль мы размаўлялі выстраілася доўгая чарга жадаючых пагутарыць з Вольгай Васільеўнай. Я дзякую ёй за некалькі прыемных хвілін і яе «падхопліваюць» іншыя.

У актрысы ў Мінску напружаныя дні. Яна разбірае разам з беларускімі танцоўшчыкамі і рэжысурай спектаклі, абмяркоўвае праблемы сучаснай харэаграфіі.

На здымку, які зрабіў наш фотакарэспандэнт Ул. Крук, вы бачыце Вольгу Лепяшынскую ў час сустрэчы з выхаванцамі Мінскага балетнага вучылішча.

І. ПІСЬМЕННАЯ.

СЯБАР З ГДР

Днямі наведаў Мінск нямецкі пісьменнік Хары Цюрк. Ён быў госцем Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку.

Гары Цюрк вядомы ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы як аўтар зборніка апавяданняў «Месца сустрэчы — свабода», раманаў «Час мёртвых вачэй» «Белыя агні Ганконга», «Даліна сямі месяцаў», «Засохлы язмін» і іншых кніг. Нядаўна ў Маскве ў перакладзе на рускую мову «Роман-газета» выпусціла яго раман «Смерць і дождж». Хары Цюрк з'яўляецца таксама аўтарам сцэнарыяў фільмаў «Надзвычай сакрэтна» і «Замёрзлыя маланкі», пастаўленых на кінастудыі ДЭФА.

У час знаходжання ў Мінску пісьменнік наведаў дом-музей І з'езда РСДРП, літаратурныя музеі Янкі Купалы і Якуба Коласа,

Асабліва ён зацікавіўся мясцінамі, звязанымі з жыццём Героя Савецкага Саюза Фрыца Шменкеля. Хары Цюрк пабываў ля будынка, у якім у час Вялікай Айчыннай вайны адважны сын нямецкага народа быў прысуджаны фашыстамі да пакарання смерцю, а таксама наведаў музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, дзе азнаёміўся з экспанатамі, якія расказваюць аб удзеле нямецкіх антыфашыстаў у партызанскай барацьбе.

«Рыхард Зорге і Фрыц Шменкель — сказаў пісьменнік, — гэта немцы, якім прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза, І калі пра Зорге напісана шмат, то пра Шменкеля пакуль што нямнога. Добра было б сабраць матэрыял для фільма пра гэтага героя».

Перад ад'ездам на радзіму Хары Цюрк меў гутарку ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі, у якой прынялі ўдзел М. Танк, І. Шамякін, І. Мележ, Я. Скрыган, А. Кулакоўскі, Л. Прокша, А. Зарыцкі, А. Вярцінскі, Хв. Жычка. У час гутаркі гаворка ішла пра анталогію беларускага апавядання, якая рыхтуецца да выдання ў Берліне, пра літаратурныя сувязі двух братніх народаў.

А. ГАРДЗІЦКІ.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856 Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. АТ 18462

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023